

Kuntien liikuntapalvelujen resurssointi

Peruspalvelujen arviointi 2023

Sisällys

- 1 Johdanto
- 2 Tiivistelmä, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset
- 3 Kuinka paljon kunnat käyttävät rahaa liikuntapalvelujen tuottamiseen?
- 4 Kuinka paljon kunnilla on henkilöresursseja liikuntapalvelujen tuottamiseen?
- 5 Miten hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyminen on vaikuttanut kuntien liikuntapalvelujen tuottamiseen?
- 6 Arviointiryhmä ja tietolähteet

Johdanto

Aluehallintovirasto

Johdanto (1/3)

Liikuntatoimen arviointikohde vuonna 2023 oli kuntien liikuntapalvelujen resurssointi. Sama arviointikohde on ollut myös vuosina 2017 ja 2011. Arvioinnissa tarkasteltiin kuntien liikuntapalvelujen tuottamiseen osoittamat taloudelliset resurssit sekä henkilöstöresurssit.

Arviointikysymyksinä olivat:

- Kuinka paljon kunnat käyttävät varoja liikuntapalvelujen järjestämiseen?
- Kuinka paljon henkilöstöä kunnilla on liikuntapalvelujen järjestämiseen?

Arvioinnissa käytettiin vuoteen 2020 saakka Tilastokeskuksen keräämiä kuntatalouden tunnuslukuja sekä vuodesta 2021 alkaen Valtionkonttorin keräämiä lukuja. Kuntien liikuntatoimen henkilöstöresursseja selvitettiin kuntiin lähetetyillä kyselyillä. Kyselyn vastausprosentti oli 100. Arvioinnissa ei asetettu palvelutavoitetasoa, koska liikuntalaki (390/2015) antaa kunnille mahdollisuuden toteuttaa palvelut parhaaksi katsomallaan tavallaan.

Liikuntalain (390/2015) mukaan kunnan tehtävänä on luoda liikunnalle yleisiä edellytyksiä paikallisella tasolla. Tämä sisältää niin liikuntapalvelujen järjestämisen, kansalaistoiminnan tukemisen sekä liikuntapaikkojen rakentamisen kuin ylläpitämisen. Palvelut tulee toteuttaa niin, että huomioon otetaan myös erityisryhmät. Lisäksi kunnan tulee kuulla asukkaita liikuntaa koskeissa keskeisissä päätöksissä sekä arvioida kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta osana terveyden ja hyvinvoinnin edistämistä.

Johdanto (2/3)

Kuntien merkitys liikunnan rahoittajana on merkittävä. Vuonna 2022 kuntien liikuntatoiminnan valtionosuuksiin kohdennettiin 19,6 miljoonaa euroa. Ne kattoivat kaiken kaikkiaan noin 2,2 prosenttia kuntien liikuntatoiminnan lähes 894 miljoonan euron käyttökustannuksista. Vuoden 2022 valtionosuudet on myönnetty veikkausvoittovaroista, mutta vuodesta 2024 alkaen liikunnan valtionrahoitus katetaan kokonaan valtion yleisistä budjettivaroista. Lisäksi kunnat voivat saada harkinnanvaraisia valtionavustuksia. Vuonna 2022 kunnat saivat kokonaisuudessaan harkinnanvaraista valtionavustusta liikuntapaikkarakentamisen hankkeisiin 23,24 miljoonaa euroa ja paikallisiin kehittämishankkeisiin 3,30 miljoonaa euroa. Valtionosuuden merkitys kuntien toiminnassa vaihtelee suhteessa kunnan asukaslukuun. Pääasiassa kuntakoon supistuessa valtionosuuden prosentuaalinen osuus liikuntatoiminnan käyttökustannuksissa kasvaa.

Suomessa on yhteensä 45 000 liikuntapaikkaa, joista eniten on ulkokenttiä ja liikuntapuistoja (37 %). Toiseksi eniten on maastoliikuntapaikkoja (20 %) ja kolmanneksi virkistyskohteita ja -palveluja (15 %). Suomalaisten suosituimmat liikuntamuodot liittyvätkin ulkoiluun, sillä Suomen suosituin liikuntamuoto on kävely ja seuraavaksi suosituin pyöräilylajit. Silti terveytensä kannalta riittävästi liikkuu vain miehistä vajaa puolet ja naisista reilu kolmannes.

Seuratietokannan mukaan Suomessa on yli 8 000 liikunta- ja urheiluseuraa. Tulevaisuudessa perinteisen yhdistystoiminnan rinnalle voi nousta myös ns. neljännen sektorin toimijat. Ne eivät ole ennalta organisoituja tai ylhäältä johdettuja yhteisöjä, vaan erilaisia vertaisverkostoja tai pop up -toimijoita, jotka järjestäytyvät ja toimivat sosiaalisen median kautta.

Johdanto (3/3)

Valtioneuvoston teettämän selvityksen mukaan vähäinen fyysinen aktiivisuus, runsas istuminen ja huono kunto aiheuttavat yhteiskunnallisesti vähintään 3,2 miljardin kustannusten ja tuottavuuden menetykset vuosittain. Sosiaali- ja terveyspalvelujen siirtyminen hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta onkin korostanut kuntien roolia ennaltaehkäisevissä toiminnoissa.

Liikuntaneuvonta on kuntalaisten terveyttä edistävä hyvinvointipalvelu ja se on osa hyvinvointialueen toteuttamaa ennaltaehkäisevää, hoitavaa ja kuntouttavaa elintapaohjausta. Sote-uudistuksen myötä kuntien ja hyvinvointialueiden on pitänyt luoda keskenään toimiva yhdyspinta, joka asiakkaan näkökulmasta katsottuna tarkoittaa peräkkäisiä palveluja, jotka muodostavat saumattoman kokonaisuuden riippumatta siitä onko vastuutaho kunta vai hyvinvointialue. Siksi toimiva palveluketju vaatii, että kunta ja hyvinvointialue sopivat palvelujen rakenteet, prosessin sisällöt, tavoitteet sekä jakavat selkeästi tehtävät ja vastuut.

Suomen kunnat eroavat toisistaan niin kooltaan, olosuhteiltaan, väestörakenteeltaan kuin kantokyvyltään. Erityisesti väestön ikääntyminen, kaupungistuminen ja syntyvyyden lasku vaikuttavat voimakkaasti kuntien kykyyn järjestää asukkailleen lakisääteiset palvelut. Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje, mikä tarkoittaa, että tulot eivät riitä menojen kattamiseksi. Kuntatalouden heikentymisen myötä toimintoja ja palveluja priorisoidaan. Vaikka kuntien liikuntaviranhaltijoiden määrä vähenee, silti liikunta toimialana on laajentunut terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen. Tilanne on monimutkainen, kun ottaa huomioon, että tulevaisuudessa korostuvat tasa-arvoisten ja yhdenvertaisten liikuntapalvelujen saavutettavuus.

Tiivistelmä, johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

Aluehallintovirasto

Tiivistelmä

- Lainsäädännön mukaan kuntien tehtävänä on luoda edellytyksiä liikunnalle ja edistää kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia. Kunnallisille liikuntapalveluille ei ole asetettu määrällistä tai laadullista tavoitetasoa. Tämän vuoksi kuntien liikuntaan liittyvien peruspalvelujen laadullista tai määrällistä riittävyyttä ei voida täsmällisesti arvioida. Arvioinnissa kuvataan liikuntatoimen resurssien nykytilaa ja resursseissa tapahtuneita muutoksia.
- Kuntien liikuntatoimen kokonaismenot ovat kasvaneet vuodesta 2015. Asukasta kohden kokonaismenot ovat kasvaneet eniten Itä- ja Lounais-Suomessa. Liikuntatoimen toimintamenot olivat yli 835 miljoonaa euroa vuonna 2022. Vuodesta 2015 toimintamenot ovat kasvaneet yli 85 miljoonaa euroa. Toimintamenojen kasvu asukasta kohden oli nopeinta Lapissa. Kuntien liikuntatoimen investointimenot ovat kasvaneet yli 100 miljoonalla eurolla vuodesta 2015. Investointimenot ovat kasvaneet asukasta kohden eniten taajaan asutuissa kunnissa. Kuntien liikuntatoimen palkka- ja palkkiomenoissa ei ollut merkittäviä muutoksia.
- Kuntien liikuntaseuroille myöntämien avustusten määrä kääntyi laskuun vuonna 2022. Vuoteen 2015 verrattuna avustuksia myönnettiin 5 miljoonaa euroa enemmän, mutta vuoteen 2021 verrattuna noin 10 miljoonaa euroa vähemmän. Avustaminen on vähentynyt eniten Etelä-Suomessa. Vaikka yhä useammat kunnat avustivat seuroja, oli avustettavien seurojen määrä aiempaa pienempi.
- Kuntien liikuntatoimen palvelujen ostot olivat entistä yleisempiä. Kunnat hankkivat useimmin ostopalveluna liikuntapaikkojen hoitoa ja kunnossapitoa (85 %), liikunnanohjauspalveluja (65 %) ja kuljetuspalveluja (38 %).
- Kunnista 37 prosenttia arvioi, että resurssit riittävät liikuntapalvelujen tuottamiseen erinomaisesti tai hyvin. Tilanne on parantunut hieman edellisestä kyselystä, jolloin näin arvioi alle kolmasosa kunnista. Kuntien liikuntatoimet ovat useimmiten joutuneet karsimaan puutteellisten resurssien vuoksi liikuntapaikkojen kunnossapidosta, ohjatusta liikuntatoiminnasta ja investoinneista. Aiempaan kyselyyn verrattuna uudeksi säästökohteeksi oli noussut liikuntaneuvonta.
- Kuntien liikuntapalvelujen henkilöstön määrässä oli pientä kasvua. Vuoteen 2016 verrattuna henkilöstön määrä on kasvanut 4 prosentilla. Huomioitava kuitenkin on, että kaikki Manner-Suomen kunnat eivät vastanneet aiempaan kyselyyn. 10 000 asukasta kohden henkilöstön määrä oli 8,2 henkilötyövuotta vuonna 2022 ja 8,1 henkilötyövuotta vuonna 2016. Henkilötyövuodet ovat lisääntyneet 10 000 asukasta kohden liikuntatoimen henkilöstössä ja vähentyneet liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstössä.
- Hieman yli kolmannes Suomen kunnista ilmoitti, että hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisellä oli vaikutuksia liikuntapalvelujen tuottamiseen. Vaikutuksia oli ollut noin puolessa kaupunkimaisista ja taajaan asutuissa kunnissa. Maaseutumaisista kunnista vain neljänneksessä. Vaikutukset olivat olleet sekä positiivisia että negatiivisia.
- Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisellä oli vaikutuksia liikuntatoimen resursseihin noin viidesosalla kunnista. Uusi tilanne oli tuonut uusia tehtäviä liikuntatoimeen, mutta resurssit olivat säilyneet ennallaan tai vähentyneet, joten resursseja oli jouduttu uudelleenkohdentamaan ja joidenkin palvelujen tuottamisesta oli jouduttu luopumaan.

Johtopäätökset

- Liikuntalaki antaa kunnille mahdollisuuden toteuttaa palvelut parhaaksi katsomallaan tavallaan ja sitä myöten liikunnan organisoituminen sekä palvelujen järjestämistapojen kirjo on laaja. Kuntien liikuntatoimen kokonaismenot ovat kasvaneet. Aiempaan verrattuna selvästi entistä useampi kunta hyödyntää ostopalveluja liikuntapalvelujen tuottamiseen.
- Kuntien liikuntapalvelut pystytään tuottamaan kohtalaisesti tämänhetkisillä henkilöstöresursseilla ja taloudellisilla resursseilla. Liikuntatoimen henkilöstömäärä on pienoisisessa kasvussa. Suurin osa henkilöstöstä on käyttö- ja kunnossapitohenkilöstöä, vaikka liikunnan ohjaushenkilöstön määrä on kasvanut. Kuntien liikuntatoimen henkilöstön työsuhteen laatu ei ole vuosien saatossa muuttunut, mutta määräaikaisten henkilöstön määrä pienissä kunnissa on kaupunkimaisiin ja taajaan asuttuihin kuntiin suurempaa.
- Hyvinvointialueiden käynnistymisellä on ollut kokonaisuudessaan vähäisiä vaikutuksia, mutta alueellisesti katsottuna erot ovat olleet suuria. Vaikutukset ovat olleet sekä negatiivisia että positiivisia. Huomioitavaa on, että kyselyn aikaan hyvinvointialueet ovat olleet alle vuoden käynnissä.

Toimenpide-ehdotukset

- Jatkossa tulisi määritellä kunnallisten liikuntapalvelujen suositeltava tavoitetaso, johon jokaisen kunnan tulisi organisoitumistavasta ja palvelujen järjestämistavasta riippumatta pyrkiä.
- Liikunnan toimialan laajentuminen ja kytkeytyminen hyvinvoinnin edistämisen kokonaisuuteen, toimintaympäristön muutokset sekä julkisen talouden rapautuminen vaikuttavat siihen, että kuntien tulisi turvata riittävä asiantuntijaresurssi liikunnan kokonaisvaltaisessa edistämisessä.

Kuinka paljon kunnat
käyttävät rahaa
liikuntapalvelujen
tuottamiseen?

Aluehallintovirasto

Kuntien liikuntatoimen kokonaismenot ovat kasvaneet

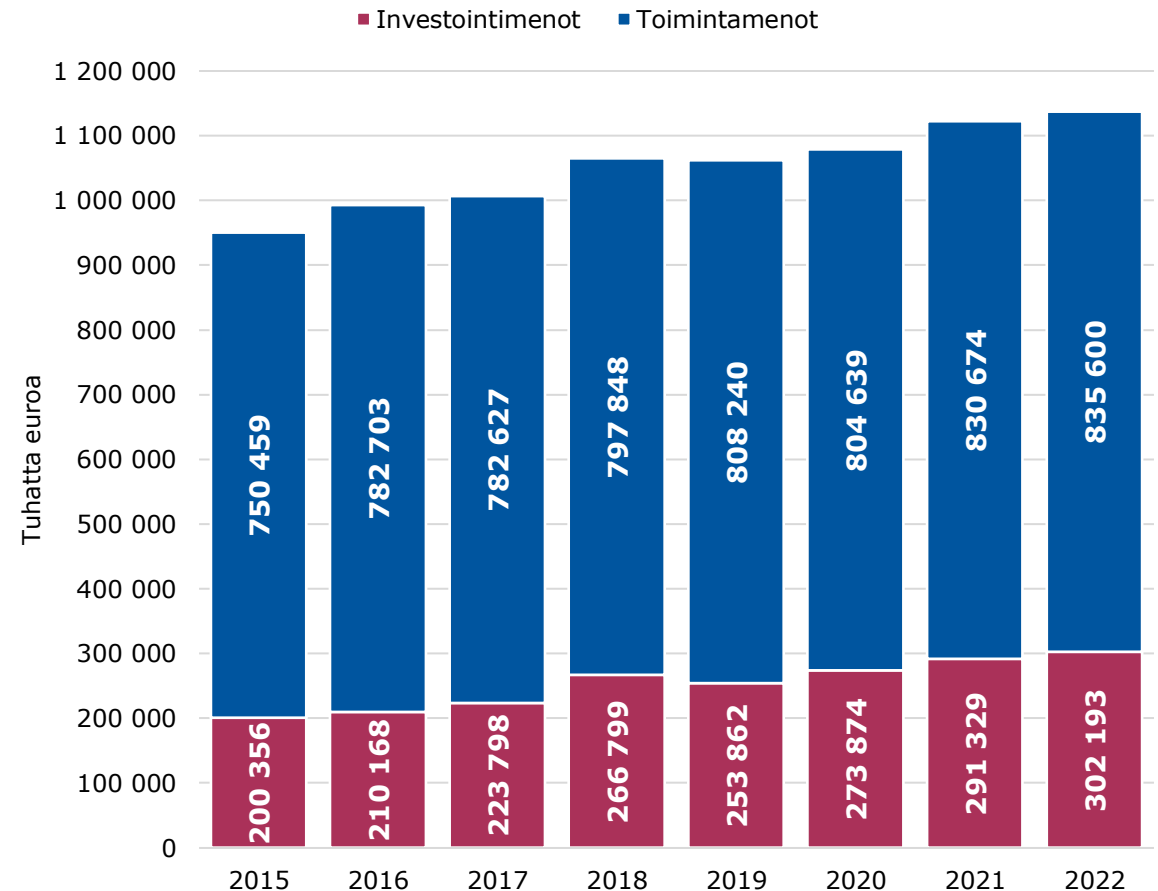
Suomen kunnat käyttivät liikuntapalvelujen tuottamiseen vuonna 2022 yhteensä 1,1 miljardia euroa. Kokonaismenot ovat kasvaneet vuodesta 2015 lähes 187 miljoonaa euroa.

Vuoden 2022 kokonaismenoista 73 prosenttia koostui toimintamenoista ja 27 prosenttia investointimenoista. Investointimenojen suhteellinen osuus kokonaismenoista on kasvanut vuoden 2015 jälkeen noin kuusi prosenttiyksikköä.

Liikuntatoimen kokonaismenot olivat vuonna 2022 keskimäärin 206 euroa asukasta kohden. Vuonna 2015 kokonaismenot olivat keskimäärin 174 euroa asukasta kohden.

Vuonna 2022 kokonaismenot asukasta kohden vaihtelivat kunnittain 24 eurosta 1 335 euroon.

Kuntien liikuntatoimen kokonaismenot vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen kokonaismenoissa eniten kasvua Itä- ja Lounais-Suomessa

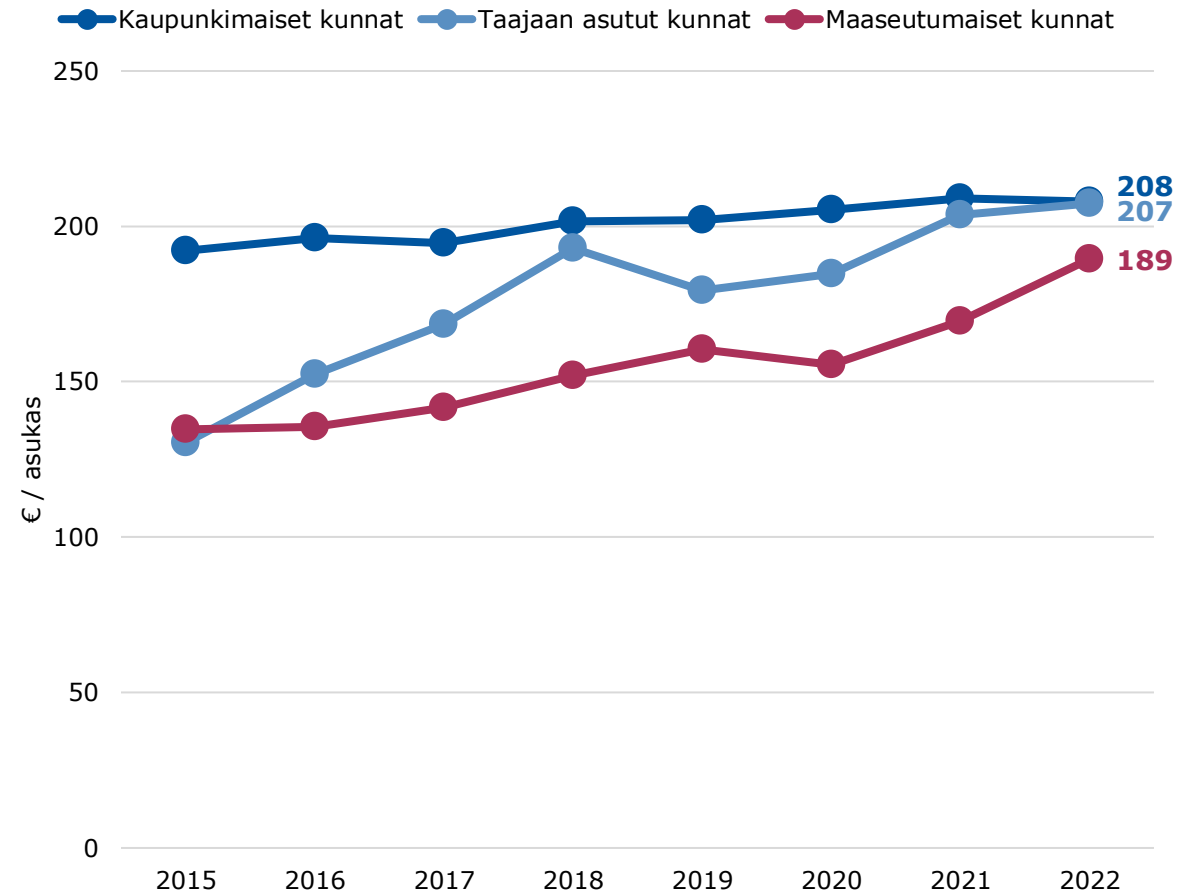
Kaupunkimaisten kuntien kokonaismenot asukasta kohden ovat pysyneet suurin piirtein samalla tasolla vuodesta 2015 vuoteen 2022. Tämän tyyppisissä kunnissa asukasmäärät kasvavat ja olemassa olevia palveluja käyttää suurempi joukko.

Taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntien asukaskohtaiset kokonaismenot ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 2015. Tämän tyyppisissä kunnissa asukasmäärät vähenevät, mutta palvelut säilyvät, ja näin ollen asukaskohtainen kustannus kasvaa.

Vuodesta 2015 kokonaismenot asukasta kohden ovat kasvaneet eniten Lounais-Suomen ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen alueella. Molemmilla alueilla kasvua on ollut noin 40 prosenttia.

Yksittäiset suuret investoinnit vaikuttavat kokonaismenojen määrän vuosittaiseen vaihteluun merkittävästi erityisesti pienempien asukasmäärien alueilla.

Kuntien liikuntatoimen kokonaismenot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

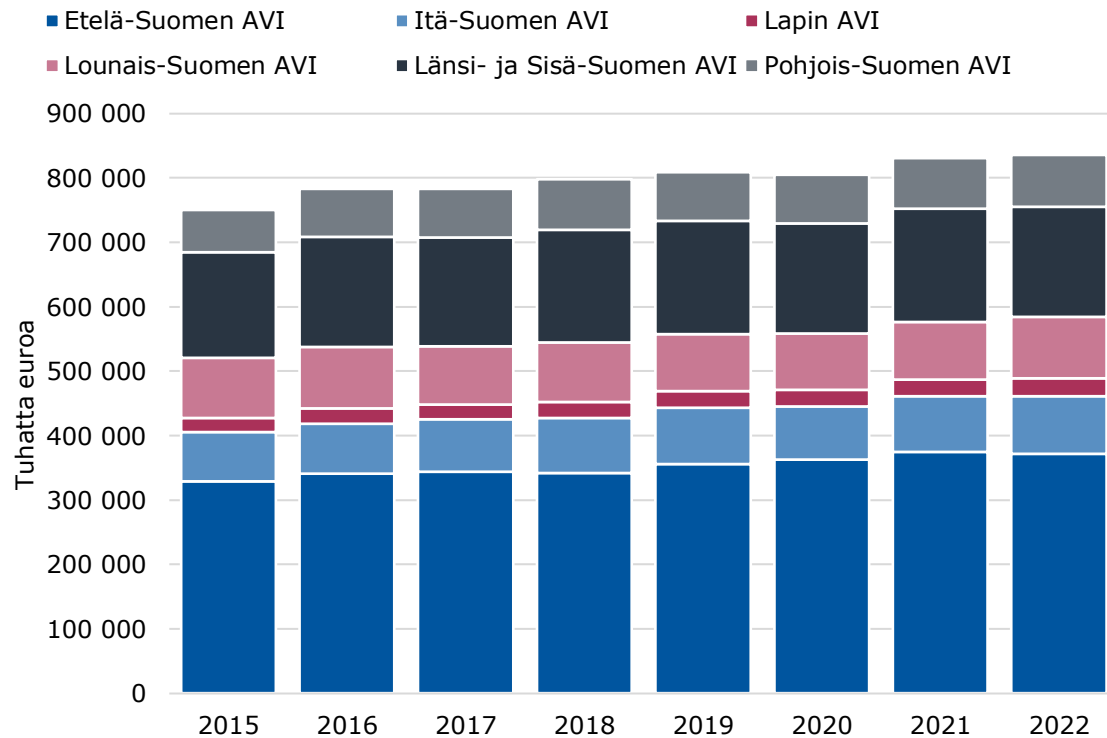
© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen toimintamenot yli 835 miljoonaa

Liikuntatoimen toimintamenot olivat yli 835 miljoonaa euroa vuonna 2022. Toimintamenot ovat kasvaneet vuodesta 2015 yli 85 miljoonaa euroa.

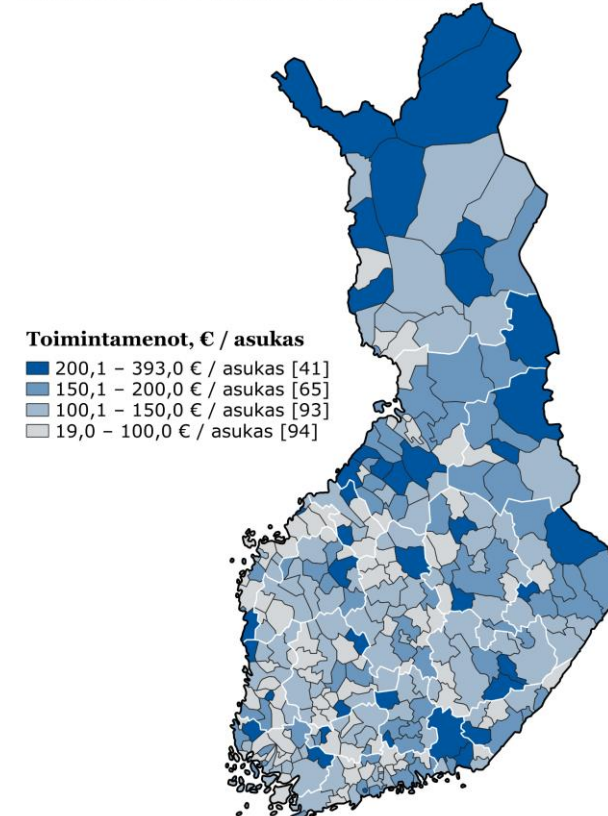
Liikuntatoimen toimintamenot olivat vuonna 2022 keskimäärin 151 euroa asukasta kohden. Vuonna 2015 toimintamenot olivat keskimäärin 137 euroa asukasta kohden. Vuonna 2022 toimintamenot asukasta kohden vaihtelivat kunnittain 19 eurosta 392 euroon.

Kuntien liikuntatoimen toimintamenot vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Liikuntatoimen toimintamenot asukasta kohden vuonna 2022 vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

0 100 200 km

Kuntien liikuntatoimen toimintamenojen kasvu asukasta kohden nopeinta Lapissa

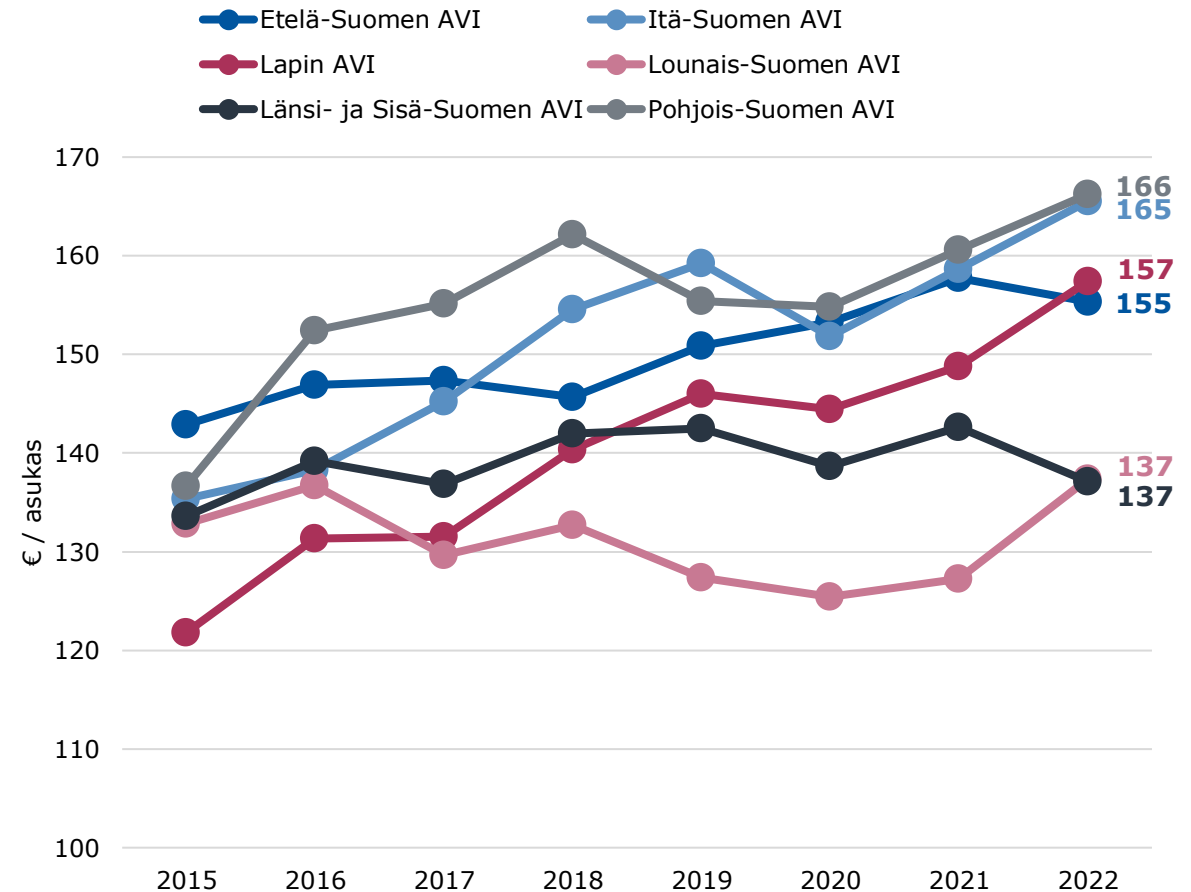
Kunnat käyttivät eniten rahaa asukasta kohden liikuntapalvelujen tuottamiseen Pohjois- ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen alueella, noin 165 euroa. Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston sekä Lounais-Suomen aluehallintoviraston alueella vähiten, noin 137 euroa asukasta kohden.

Toimintamenojen kasvu asukasta kohden on ollut nopeinta Lapin aluehallintoviraston alueella, jossa nousua on vuodesta 2015 noin 28 prosenttia. Lounais- ja Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueelle toimintamenot ovat pysyneet liki vuoden 2015 tasolla

Kaupunkimaissa kunnissa liikuntatoimen toimintamenot asukasta kohden ovat korkeimmat ja ne ovat pysyneet samalla tasolla vuodesta 2015.

Toimintamenojen kasvu asukasta kohden on ollut merkittävästi suurempaa taajaan asutuissa ja maaseutumaaisissa kunnissa. Kasvua on ollut noin 30 prosenttia vuodesta 2015. Kasvu selittyy suurimmalta osalta väestömäärän laskulla.

Kuntien liikuntatoimen toimintamenot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen investointimenot kasvaneet yli 100 miljoonalla

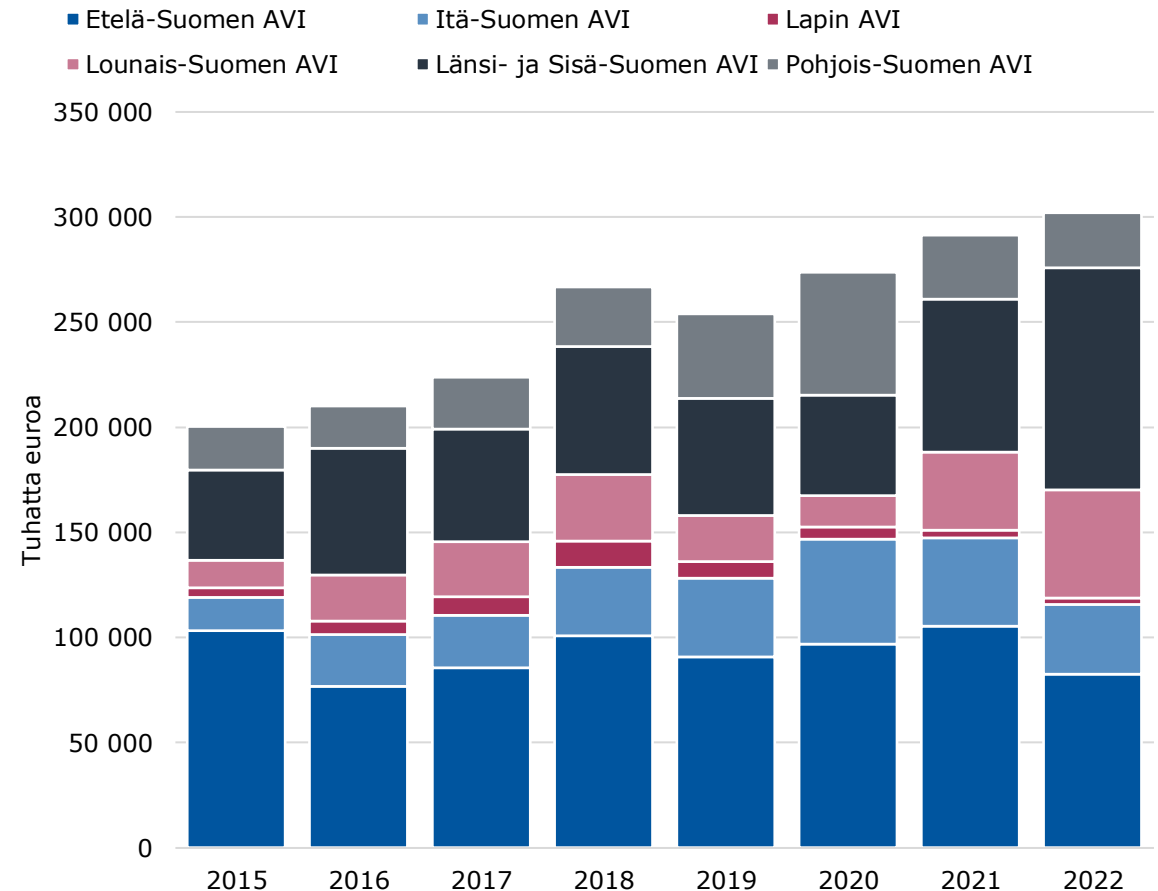
Kuntien investointimenojen vaihtelut voivat olla erittäinkin suuria sekä alueittain että vuosittain.

Kuntien liikuntatoimen investointimenot olivat vuonna 2022 yli 302 miljoonaa euroa. Investointimenot ovat kasvaneet tasaisesti vuoden 2015 noin 200 miljoonan euron tasosta.

Erityisen paljon investoinnit ovat lisääntyneet viime vuosina Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella. Alueen kuntien investointimenot ovat jo Etelä-Suomen kuntia suuremmat.

Investointimenojen kasvua selittää osaltaan merkittävä rakennuskustannusten nousu 2020-luvulla.

Kuntien liikuntatoimen investointimenot vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen investointimenot asukasta kohden kasvaneet eniten taajaan asutuissa kunnissa

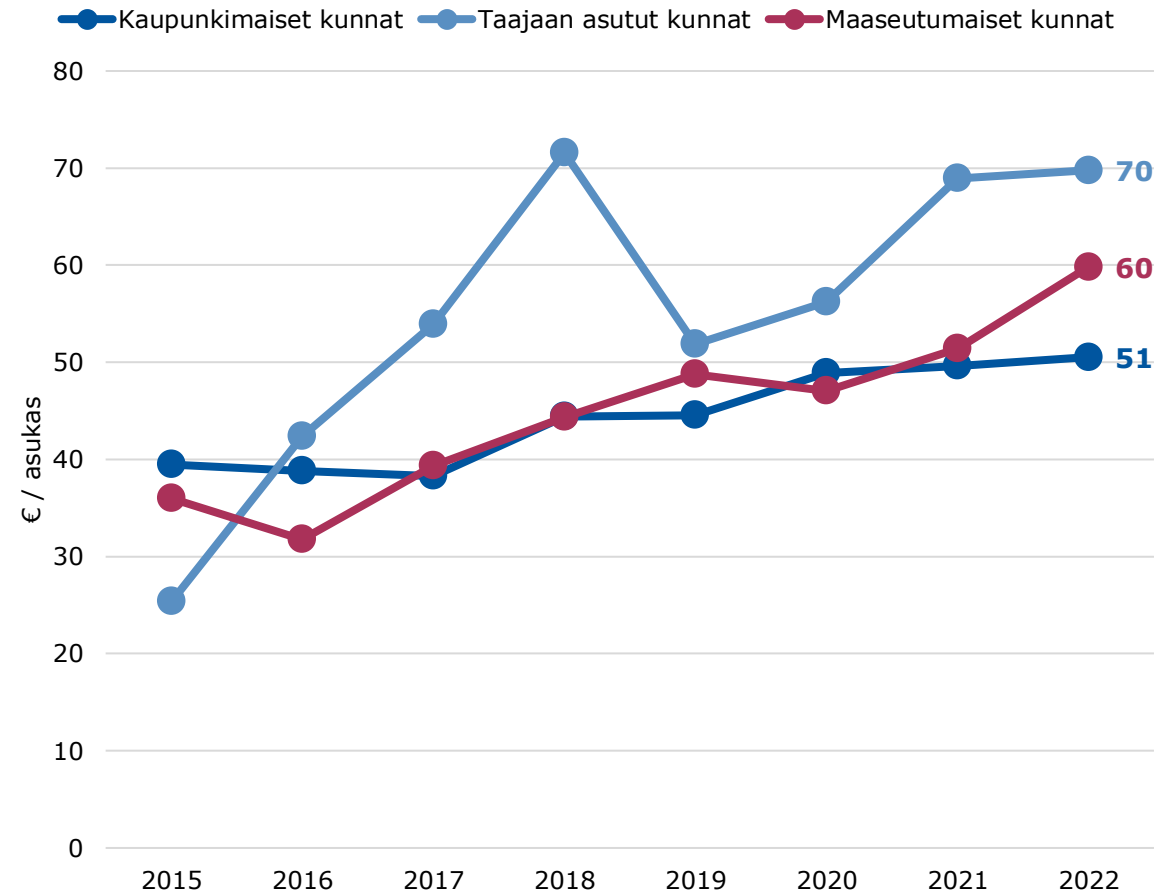
Liikuntatoimen investointimenot olivat vuonna 2022 keskimäärin 55 euroa. Vuonna 2015 investointimenot olivat keskimäärin 37 euroa asukasta kohden.

Investointimenot asukasta kohden ovat korkeimmat taajaan asutuissa kunnissa ja ne ovat kasvaneet lähes kolminkertaisiksi vuodesta 2015.

Investointimenot olivat vuonna 2022 niin euromääräisesti kuin asukasta kohden suurimmat Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella.

Vuonna 2022 investointimenot asukasta kohden vaihtelivat kunnittain 0 eurosta 1 183 euroon.

Kuntien liikuntatoimen investointimenot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

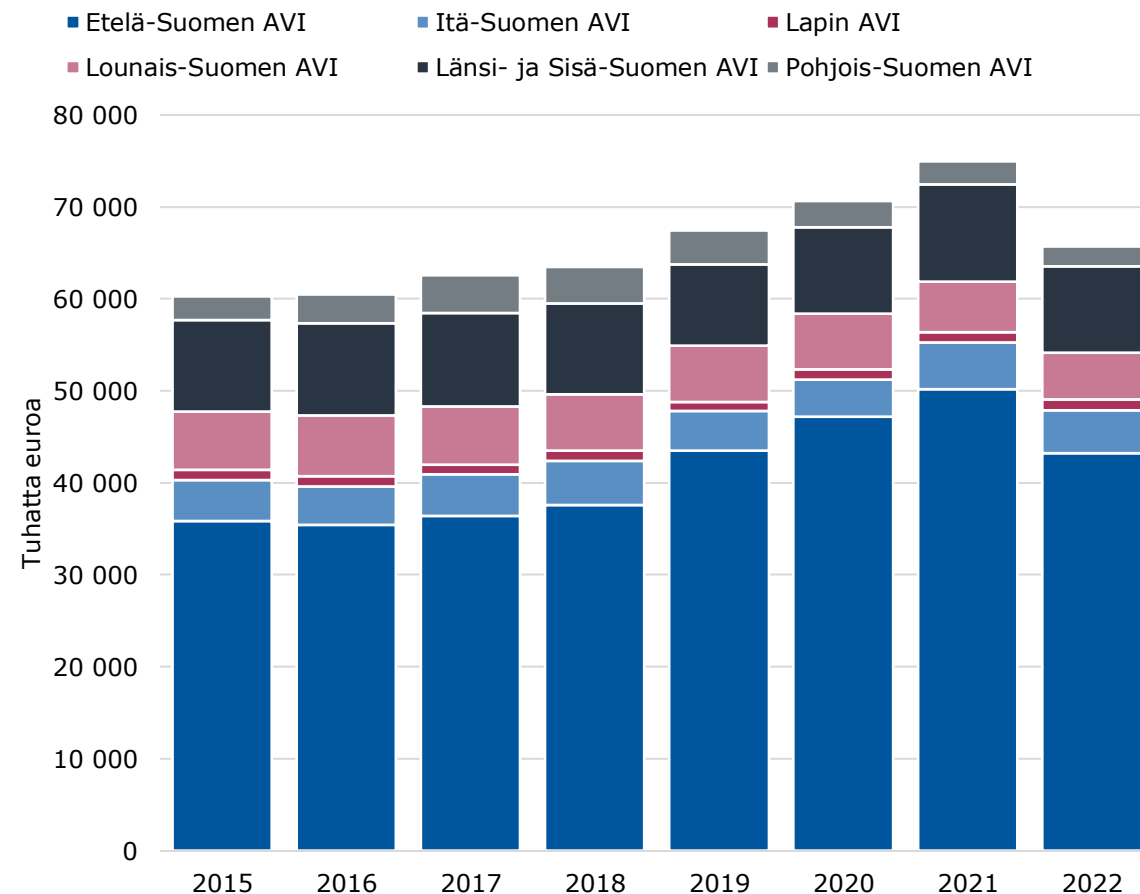
Kuntien liikuntaseuroille myöntämien avustusten määrä kääntyi laskuun

Kunnat tukevat liikuntajärjestöjä monella tavalla. Järjestöjä voidaan avustaa suoralla rahallisella tuella, tai esimerkiksi antamalla liikuntatiloja käyttöön veloitusetta tai todellisia kustannuksia alhaisemmalla hinnalla.

Vuonna 2022 kuntien liikuntatoimet myönsivät avustuksia yhdistyksille yli 65 miljoonaa euroa. 282 kuntaa (96 % Manner-Suomen kunnista) jakoi toiminta-avustuksia seuroille tai muille liikuntatoimintaa järjestäville yhdistyksille.

Vuoteen 2015 verrattuna avustuksia myönnettiin 5 miljoonaa euroa enemmän, mutta noin 10 miljoonaa vähemmän kuin 2021. Avustamisen määrän lasku on tapahtunut pääosin Etelä-Suomen aluehallintoviraston alueella, jossa avustuksia myönnettiin noin 7 miljoonaa euroa vähemmän.

Kuntien liikuntatoimen maksamat avustukset vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

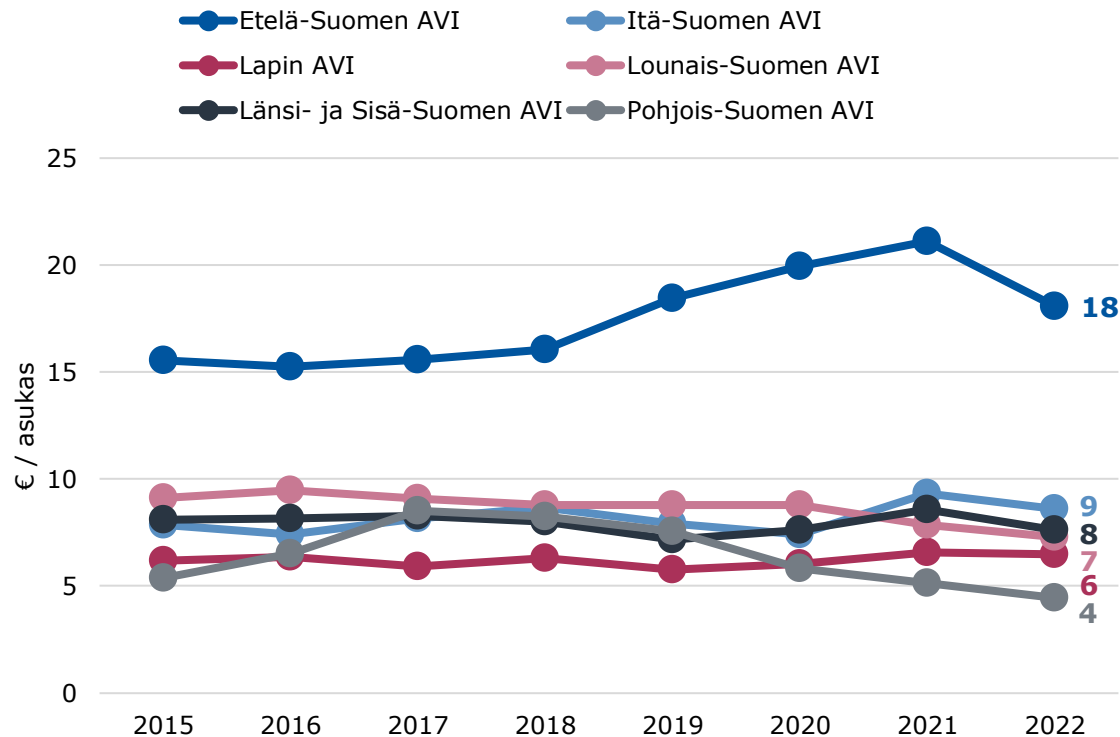
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kaupunkimaiset kunnat myöntävät aiempaa vähemmän tukea seuroille

Liikuntatoimen maksamat avustukset olivat vuonna 2022 keskimäärin 12 euroa asukasta kohden. Vuonna 2015 maksetut avustukset olivat keskimäärin 11 euroa asukasta kohden. Etelä-Suomen alueella asukaskohtainen avustus seuroille on pitkään ollut muuta maata suurempi, mutta nyt avustaminen on kääntynyt laskuun.

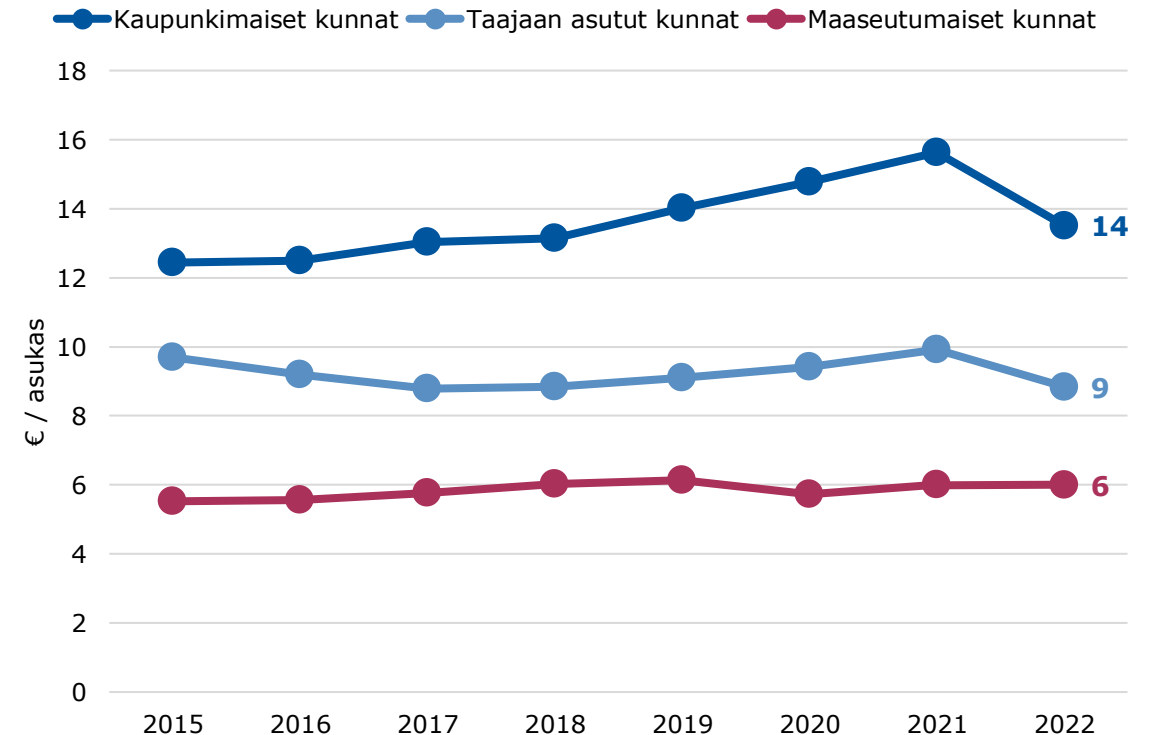
Aktiivisten seurojen määrä on maaseutumaissa kunnissa vähäinen. Näin ollen seurojen avustamisen määrä asukasta kohden on myös alhaisemmalla tasolla kuin kaupungeissa, jossa on paljon toimivia seuroja. Vuonna 2022 kuntien maksamat avustukset asukasta kohden vaihtelivat kunnittain 0 eurosta 111 euroon.

Kuntien liikuntatoimen maksamat avustukset asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen maksamat avustukset asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

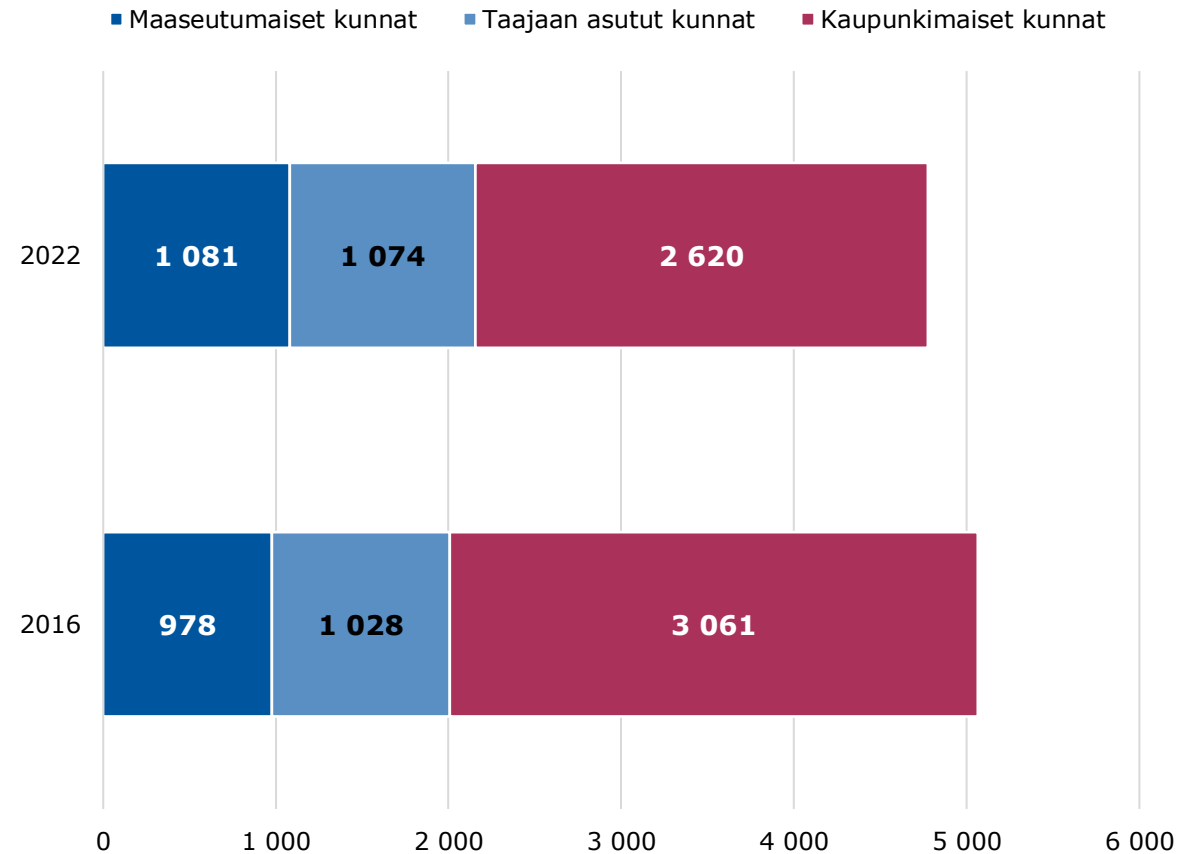
Useammat kunnat avustavat seuroja – pienempää määrää seuroja avustetaan

Kunnat avustivat yhteensä 4 775 seuraa tai muuta liikuntatoimintaa järjestävää yhdistystä vuonna 2022. Avustettuja seuroja oli vuonna 2022 vähemmän kuin vuonna 2016, vaikka seuroja avustaneita kuntia oli enemmän.

Kaupunkimaisissa kunnissa avustetaan pienempää määrää seuroja kuin aiemmin. Taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntien tilanteessa ei ole merkittävää muutosta.

Alle kymmentä seura- tai muuta liikuntatoimintaa järjestävää yhdistystä avustavien kuntien osuus on kasvanut vuodesta 2016. Yli 20 seuraa tai yhdistystä avustavien kuntien osuus on laskenut.

Kuntien liikuntatoimen avustamien seurojen ja muiden liikuntatoimintaa järjestävien yhdistysten määrä vuosina 2016 ja 2022

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikyselyt 2017 & 2023, aluehallintovirastot

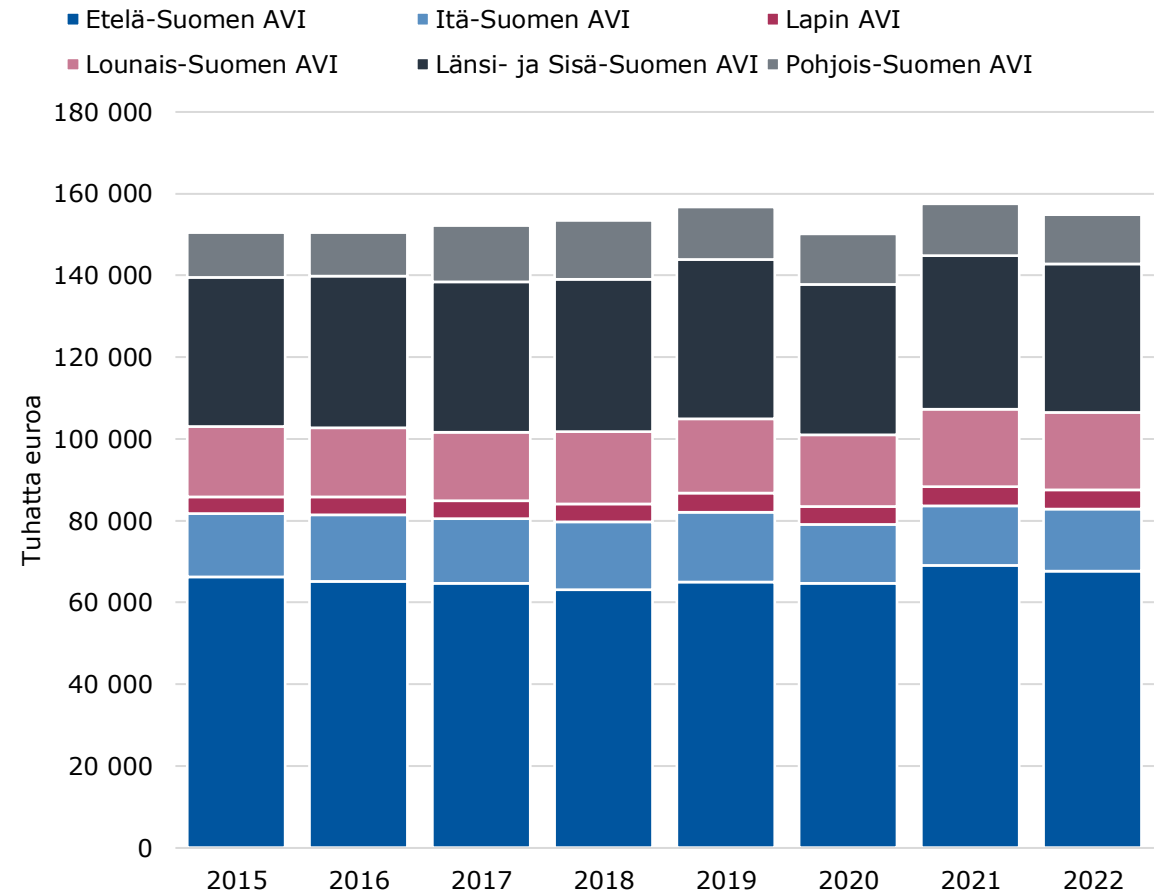
Kuntien liikuntatoimen palkka- ja palkkiomenoissa ei merkittäviä muutoksia

Kuntien liikuntapalvelujen palkka- ja palkkiomenot ovat pysyneet tarkastelujaksolla samalla tasolla. Palkka- ja palkkiomenot olivat vuonna 2022 yli 154 miljoonaa euroa. Vuoteen 2015 verrattuna eroa on vain 4 miljoonaa euroa.

Liikuntatoimen palkka- ja palkkiomenot olivat sekä vuonna 2015 että 2022 keskimäärin 28 euroa asukasta kohden.

Vuonna 2022 kuntien palkka- ja palkkiomenot asukasta kohden vaihtelivat kunnittain 0 eurosta 120 euroon.

Kuntien liikuntatoimen palkat ja palkkiot vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

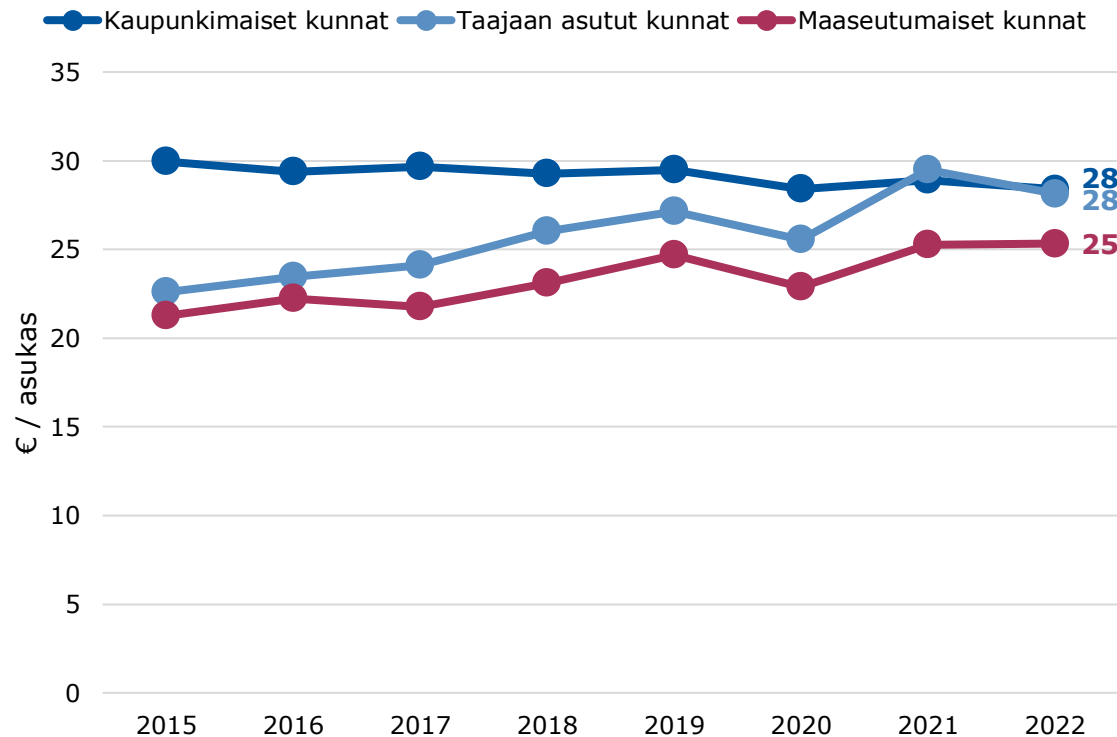
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Erot kuntien liikuntatoimen palkka- ja palkkiomenoissa ovat pieniä

Tarkastelujaksolla palkka- ja palkkiomenot asukasta kohden ovat hieman pienentyneet kaupunkimaissa kunnissa ja kasvaneet maaseutumaissa kunnissa.

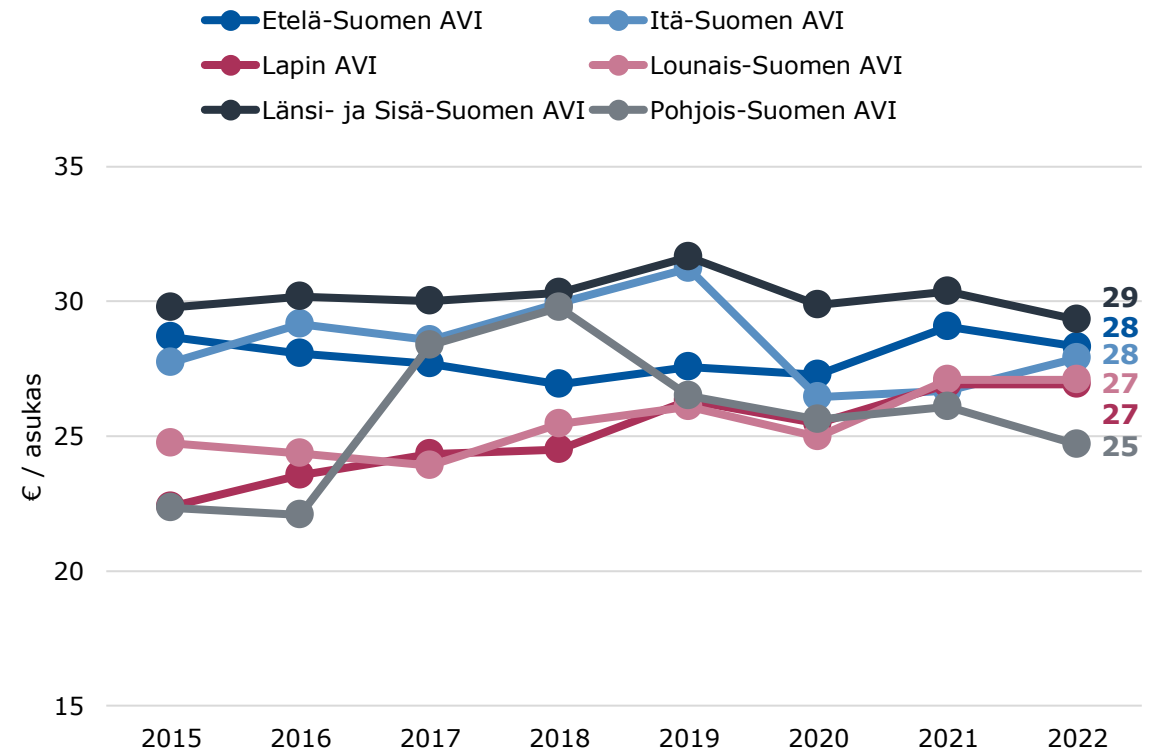
Alueelliset erot palkka- ja palkkiomenoissa ovat pieniä. Korkeimmat menot olivat Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueella, jossa palkat ja palkkiot olivat keskimäärin 29 euroa asukasta kohden.

Kuntien liikuntatoimen palkat ja palkkiot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen palkat ja palkkiot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen palvelujen ostot entistä yleisempiä

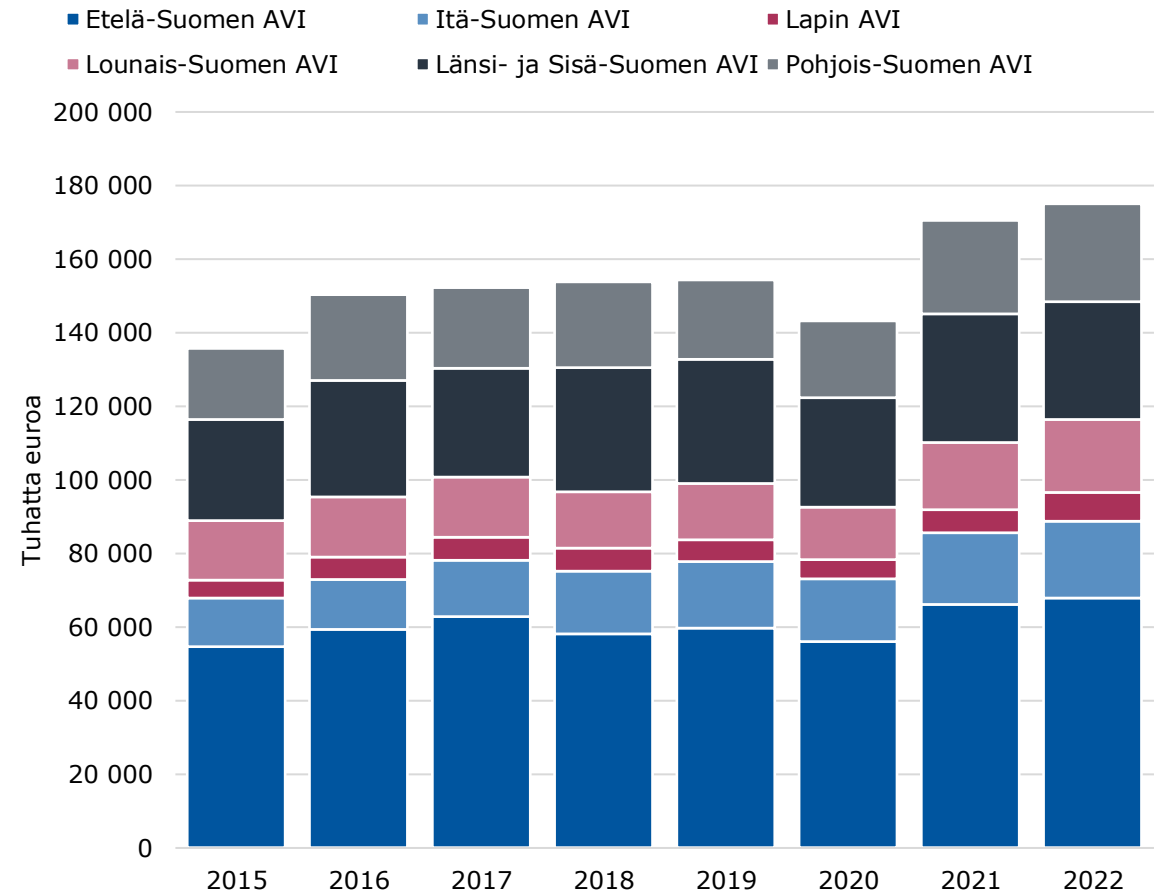
Kuntien liikuntatoimet ostivat vuonna 2022 palveluja 175 miljoonan euron edestä. Vuodesta 2015 kasvua on 39 miljoonaa euroa.

Entistä useammat kunnat hyödyntävät ostopalveluja liikuntapalvelujen tuottamiseen. Palveluja ostaneiden kuntien osuus oli vuoden 2016 kyselyn mukaan 69 prosenttia kunnista, ja vuoden 2022 kyselyn mukaan 96 prosenttia.

Liikuntatoimen palvelujen ostot olivat vuonna 2022 keskimäärin 32 euroa asukasta kohden. Vuonna 2015 palvelujen ostot olivat keskimäärin 25 euroa asukasta kohden.

Vuonna 2022 kuntien palvelujen ostot asukasta kohden vaihtelivat kunnittain 2 eurosta 191 euroon.

Kuntien liikuntatoimen palvelujen ostot vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

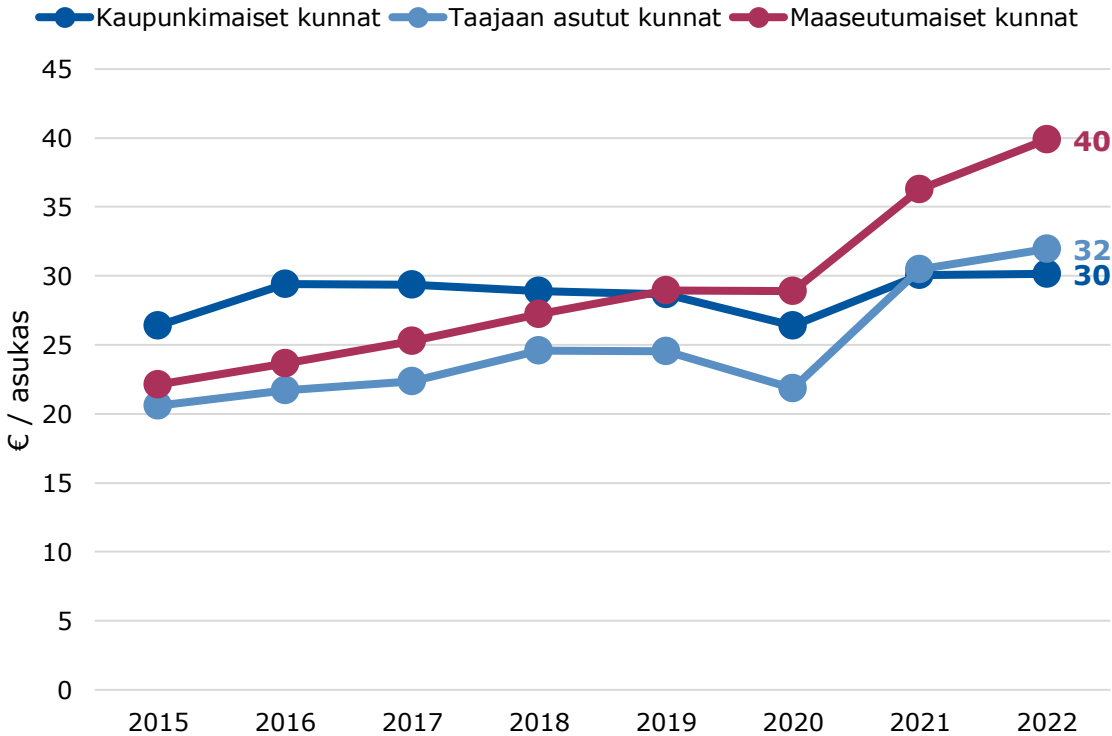
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Maaseutumaiset ja pohjoisen kunnat ostavat eniten palveluja

Liikuntatoimen ostopalvelujen kustannus asukasta kohden oli suurin maaseutumaissa kunnissa. Kustannus asukasta kohden on lähes kaksinkertaistunut vuodesta 2015.

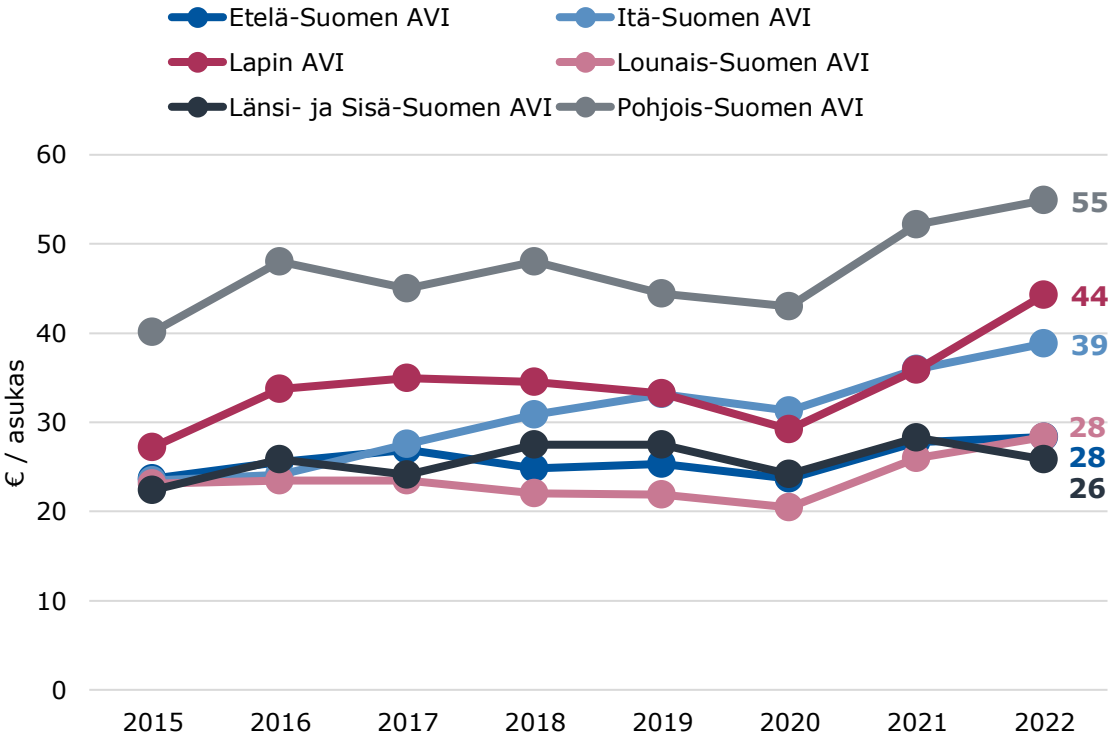
Alueellisesti tarkasteltuna asukaskohtaiset ostopalvelumenot ovat olleet koko tarkastelujakson ajan korkeimmat Pohjois-Suomen aluehallintoviraston alueen kunnissa. Palvelujen ostot olivat noin kaksinkertaiset verrattuna Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueeseen, jossa menot olivat pienimmät.

Kuntien liikuntatoimen palvelujen ostot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

Kuntien liikuntatoimen palvelujen ostot asukasta kohden vuoden 2023 rahassa

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Tilastokeskus & Valtiokonttori, Kuntaliiton koostamana

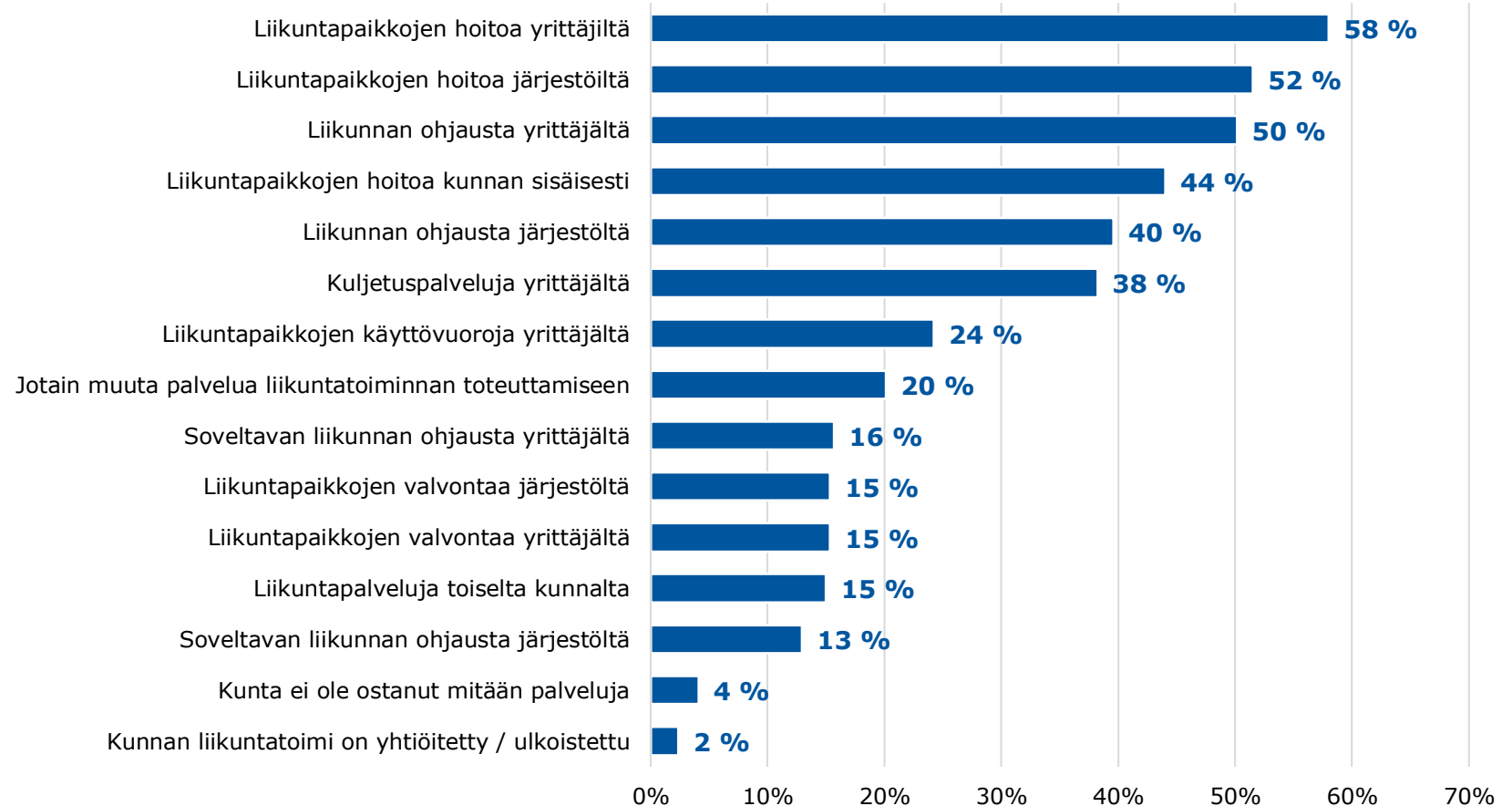
Liikuntapaikkojen hoitoa osti noin 85 prosenttia kunnista

Kunnilta kysyttiin mitä ostopalveluja ne hankkivat, ja miltä toimijoilta palvelua hankittiin.

Kunnat hankkivat useimmin ostopalveluna liikuntapaikkojen hoitoa ja kunnossapitoa (85 %), liikunnanohjauspalveluja (65 %) ja kuljetuspalveluja (38 %).

Palveluja ostettiin yrittäjiltä, järjestöiltä ja kunnan sisäisesti.

Kuntien liikuntatoimen hankkimat ostopalvelut vuonna 2023 - osuus vastanneista kunnista

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikysely 2023, aluehallintovirastot

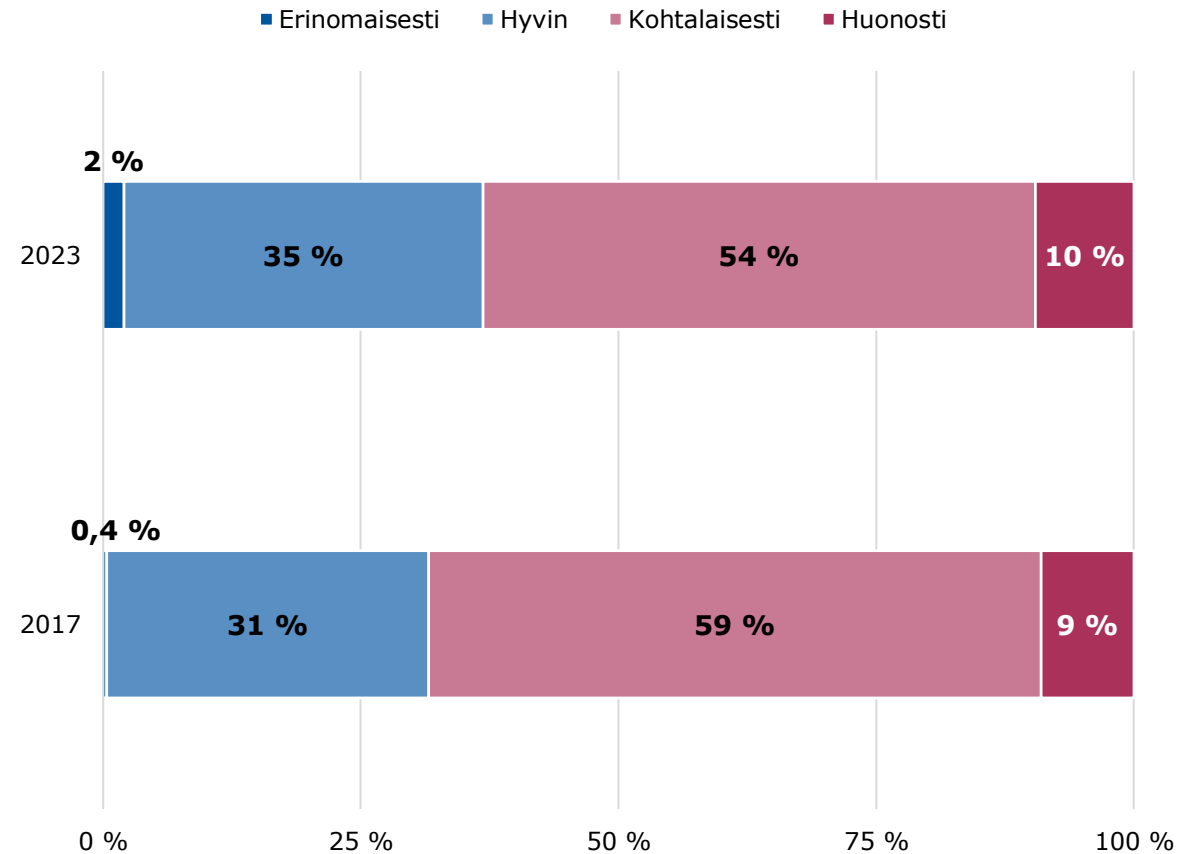
Yli kolmanneksella kunnista resurssit riittävät hyvin

Kunnista 37 prosenttia arvioi, että resurssit riittävät liikuntapalvelujen tuottamiseen erinomaisesti tai hyvin. Tilanne on parantunut hieman edellisestä kyselystä jolloin näin arvioi alle kolmasosa kunnista.

Yli puolet kaupunkimaisista kunnista arvioi, että resurssit riittävät erinomaisesti tai hyvin. Taajaan asutuista kunnista vastaavasti arvioi ainoastaan neljäsosa kunnista. Näiden välille sijoittuu maaseutumaiset kunnat, joista kolmasosa arvioi resurssien riittävän erinomaisesti tai hyvin.

Maaseutumaiset kunnat arvioivat hieman useammin resurssien riittävyyden huonoksi verrattuna taajaan asuttuihin ja kaupunkimaisiin kuntiin.

Kuntien liikuntatoimen arvio resurssien riittävydestä liikuntapalvelujen tuottamiseen vuosina 2017 ja 2023

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikyselyt 2017 & 2023, aluehallintovirastot

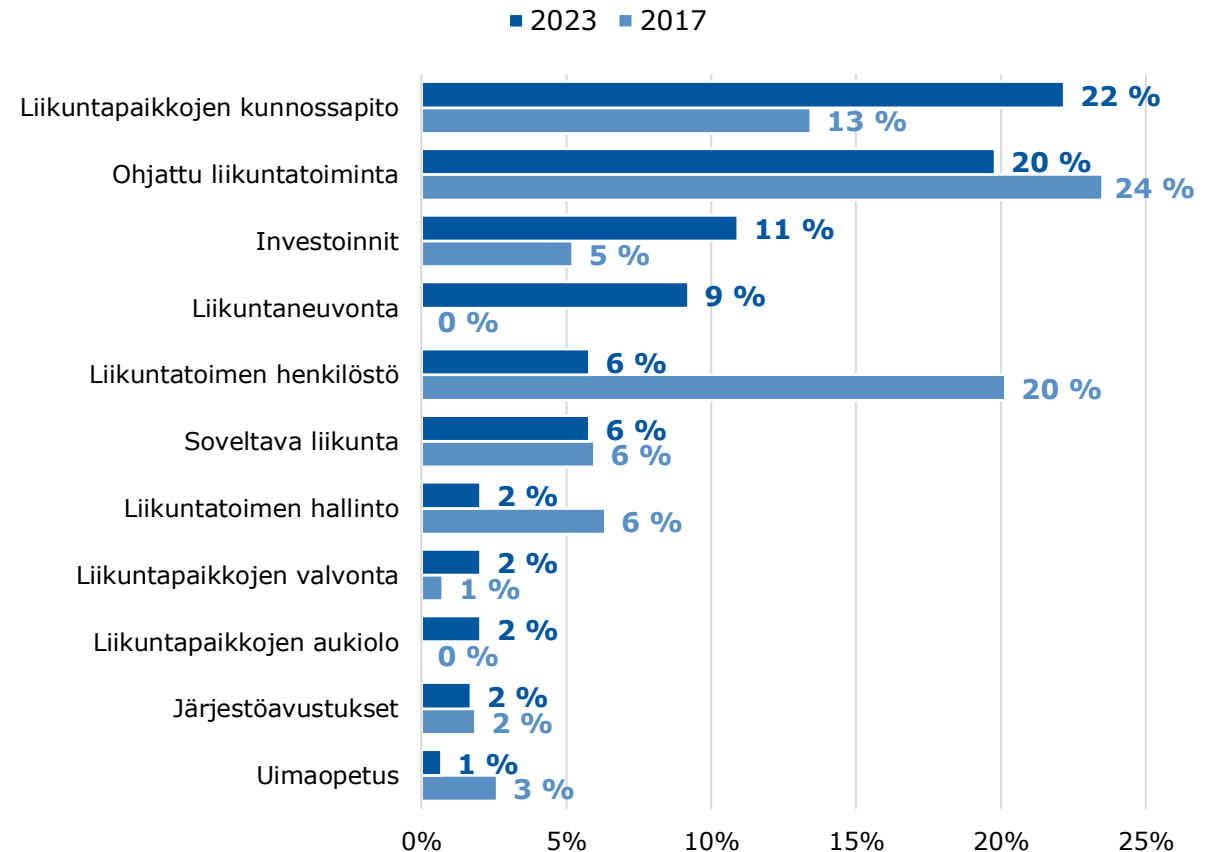
Ohjatusta liikunnasta joudutaan tinkimään eniten

Kuntien liikuntatoimet ovat useimmiten joutuneet karsimaan puutteellisten resurssien vuoksi liikuntapaikkojen kunnossapidosta, ohjatusta liikuntatoiminnasta ja investoinneista.

Aiempaan kyselyyn verrattuna uudeksi säästökohteeksi oli noussut liikuntaneuvonta. Liikuntaneuvontaa ei joko ole pystytty käynnistämään tai sitä ei ole voitu laajentaa. Omat haasteensa liikuntaneuvonnan palveluketjun rakentamiseen toi meneillään ollut hyvinvointialueiden käynnistyminen.

Liikuntatoimen henkilöstöstä ei jouduttu tinkimään yhtä usein kuin vuonna 2017.

Liikuntapalvelut, joista kuntien liikuntatoimet ovat joutuneet karsimaan puutteellisten resurssien vuoksi vuosina 2017 ja 2023

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikyselyt 2017 & 2023, aluehallintovirastot

Kuinka paljon kunnilla on
henkilöresursseja
liikuntapalvelujen
tuottamiseen?

Aluehallintovirasto

Kuntien liikuntapalvelujen henkilöstön määrässä pientä kasvua

Kyselyllä selvitettiin kuntien liikuntapalvelujen henkilöstön määrää. Liikuntatoimen henkilöstöllä tarkoitetaan hallintohenkilöstöä, liikunnanohjaushenkilöstöä ja soveltavan liikunnan ohjaushenkilöstöä sekä muuta henkilöstöä, kuten asiakaspalvelijoita ja harjoittelijoita. Liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstöllä tarkoitetaan liikuntatoimella ja teknisellä toimella tai jollain muulla toimialalla työskentelevää liikuntapaikkahenkilöstöä.

Liikuntatoimen henkilöstön ja liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstön määrä vuonna 2022 oli yhteensä 4 514 henkilötyövuotta. Liikuntatoimen henkilöstön määrä oli 1 839,5 henkilötyövuotta ja liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstön määrä 2 674,5 henkilötyövuotta.

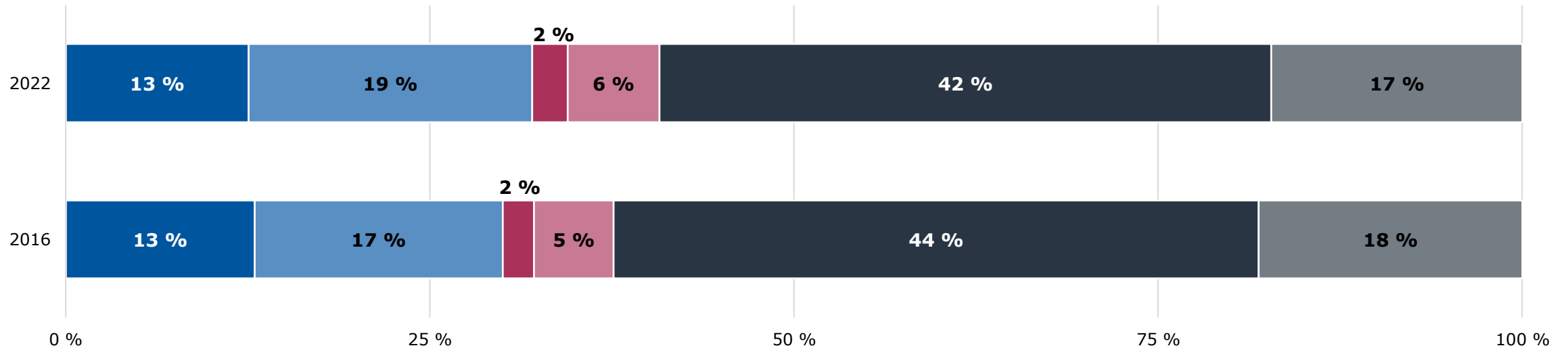
Vuoteen 2016 verrattuna henkilöstön määrä on kasvanut 4 prosentilla. Huomioitava kuitenkin on, että kaikki Manner-Suomen kunnat eivät vastanneet aiempaan kyselyyn. 10 000 asukasta kohden henkilöstön määrä oli 8,2 henkilötyövuotta vuonna 2022 ja 8,1 henkilötyövuotta vuonna 2016. Henkilötyövuodet ovat lisääntyneet 10 000 asukasta kohden liikuntatoimen henkilöstössä ja vähentyneet liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstössä.

Yleisimmin liikuntatoimen johtavan viranhaltijan nimike oli sivistystoimenjohtaja. Muita yleisiä nimikkeitä olivat vapaa-aikapäällikkö, liikuntapäällikkö, hyvinvointijohtaja ja liikuntajohtaja.

Liikunnanohjaushenkilöstön osuus henkilöstöstä on kasvanut

Kuntien liikuntatoimen henkilöstön jakautuminen eri tehtäviin vuosina 2016 ja 2022

- Hallintohenkilöstö
- Liikunnanohjaushenkilöstö
- Soveltavan liikunnan ohjaushenkilöstö
- Muu liikuntatoimen henkilöstö
- Liikuntatoimessa työskentelevä liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstö
- Teknisessä toimessa tai jollain muulla toimialalla työskentelevä liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstö

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024
Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikyselyt 2017 & 2023, aluehallintovirastot

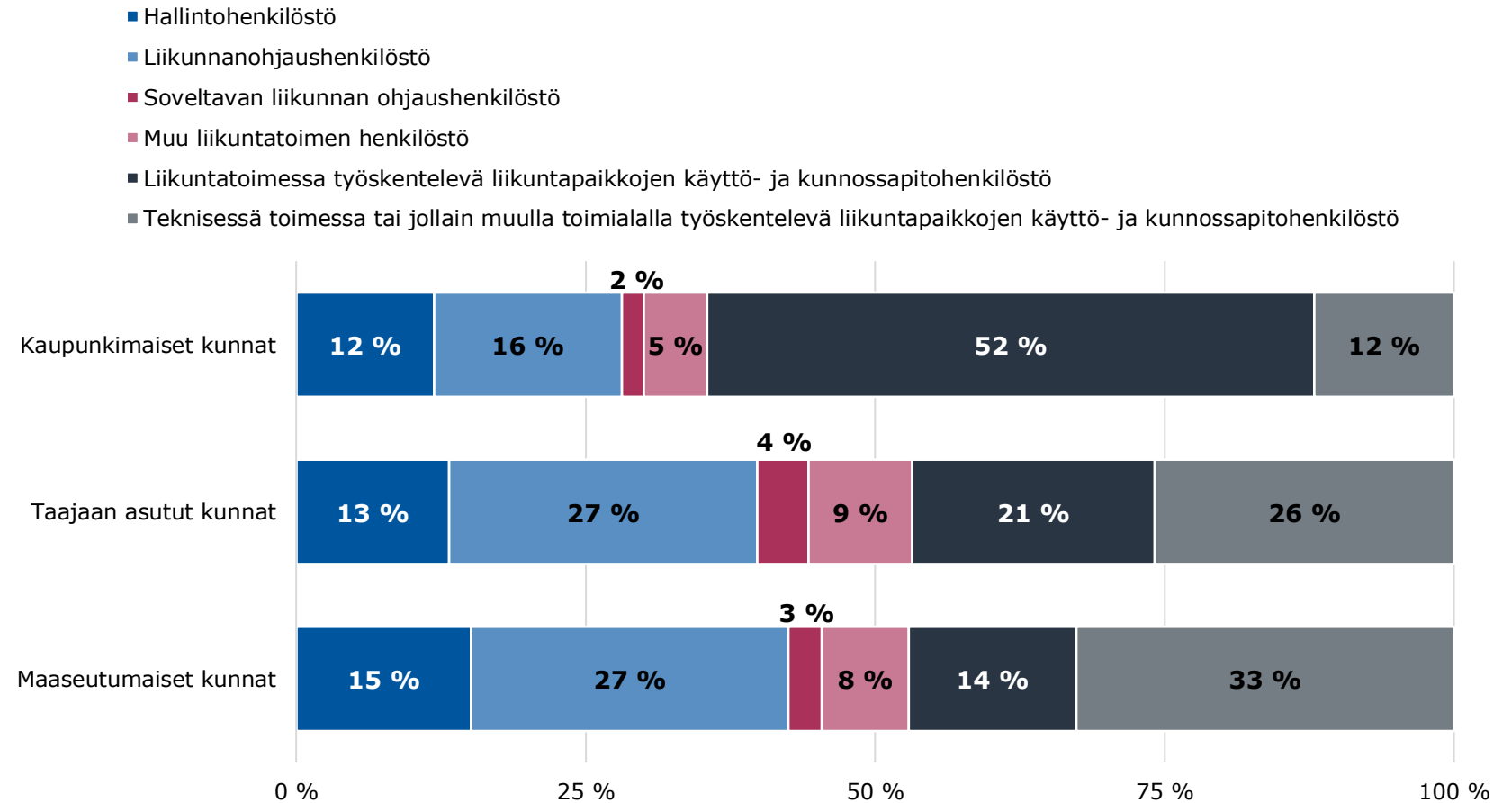
Suurin osa henkilöstöstä on käyttö- ja kunnossapitohenkilöstöä

Liikuntatoimen henkilöstörakenne on erilainen kaupunkimaisissa kunnissa verrattuna muihin kuntatyyppeihin.

Kaupunkimaisissa kunnissa liikuntapaikkojen käyttö- ja kunnossapitohenkilöstön osuus on noin kaksi kolmannesta kun muissa kunnissa sen osuus on alle puolet. Tätä selittää kaupunkien suurempi liikuntapaikkojen määrä sekä paljon henkilökuntaa vaativat liikuntapaikat, kuten uimahallit, joita ei pienemmissä kunnissa ole.

Liikunnan ohjaushenkilöstön osuus on taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa kaupunkeja suurempi. Pienemmissä kunnissa kaupallisen ohjatun liikunnan tarjonta on pienempää kuin kaupungeissa.

Kuntien liikuntatoimen henkilöstön jakautuminen eri tehtäviin vuonna 2022

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikysely 2023, aluehallintovirastot

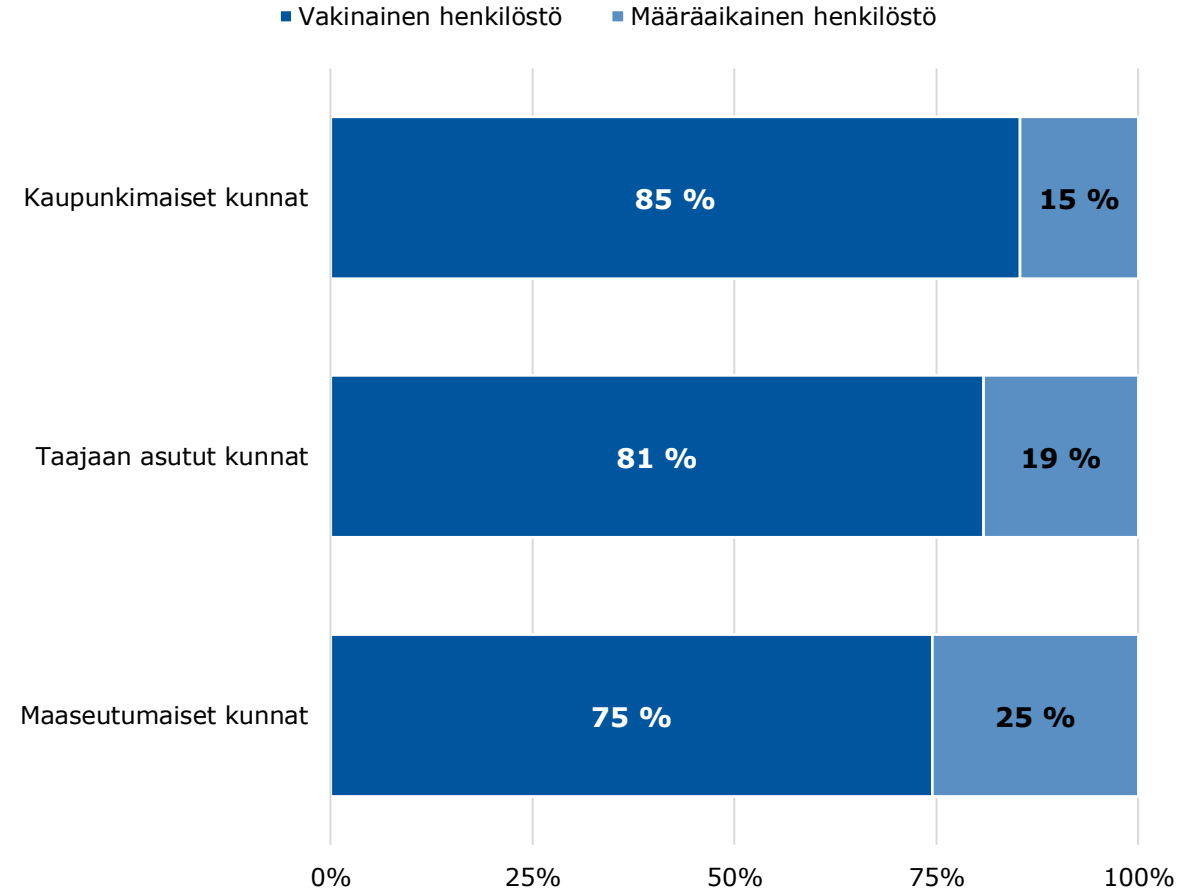
Määräaikaisen henkilöstön osuus pienissä kunnissa suurin

Kuntien liikuntatoimen henkilöstöstä 83 prosenttia oli vakinaisessa työsuhteessa ja loput määräaikaisessa. Tilanne ei ole muuttunut vuodesta 2016.

Kaupunkimaisissa kunnissa oli vakinaista henkilöstä hieman keskimääräistä enemmän, noin 85 prosenttia henkilöstöstä. Maaseutumaisissa kunnissa puolestaan määräaikaisen henkilöstön määrä oli keskimääräistä suurempi. Näissä kunnissa määräaikaista henkilöstöä oli noin neljäsosa koko liikuntatoimen henkilöstöstä.

Maaseutumaisissa kunnissa liikuntatoimen henkilöstön määrä on pieni ja vaihtuvan määräaikaisen henkilöstön osuus suuri, joka osaltaan vaikeuttaa liikuntatoimen pitkäjänteistä kehittämistä.

Kuntien liikuntatoimen henkilöstön työsuhteen laatu vuonna 2022

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikysely 2023, aluehallintovirastot

Miten hyvinvointialueiden
toiminnan käynnistyminen
on vaikuttanut kuntien
liikuntapalvelujen
tuottamiseen?

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisen vaikutuksissa alueellisia eroja

Hyvinvointialueet käynnistivät toimintansa vuoden 2023 alussa. Kyselyllä selvitettiin hyvinvointialueiden käynnistymisen vaikutuksia kuntien liikuntatoimen palvelujen tuottamiseen ja liikuntatoimen resursseihin.

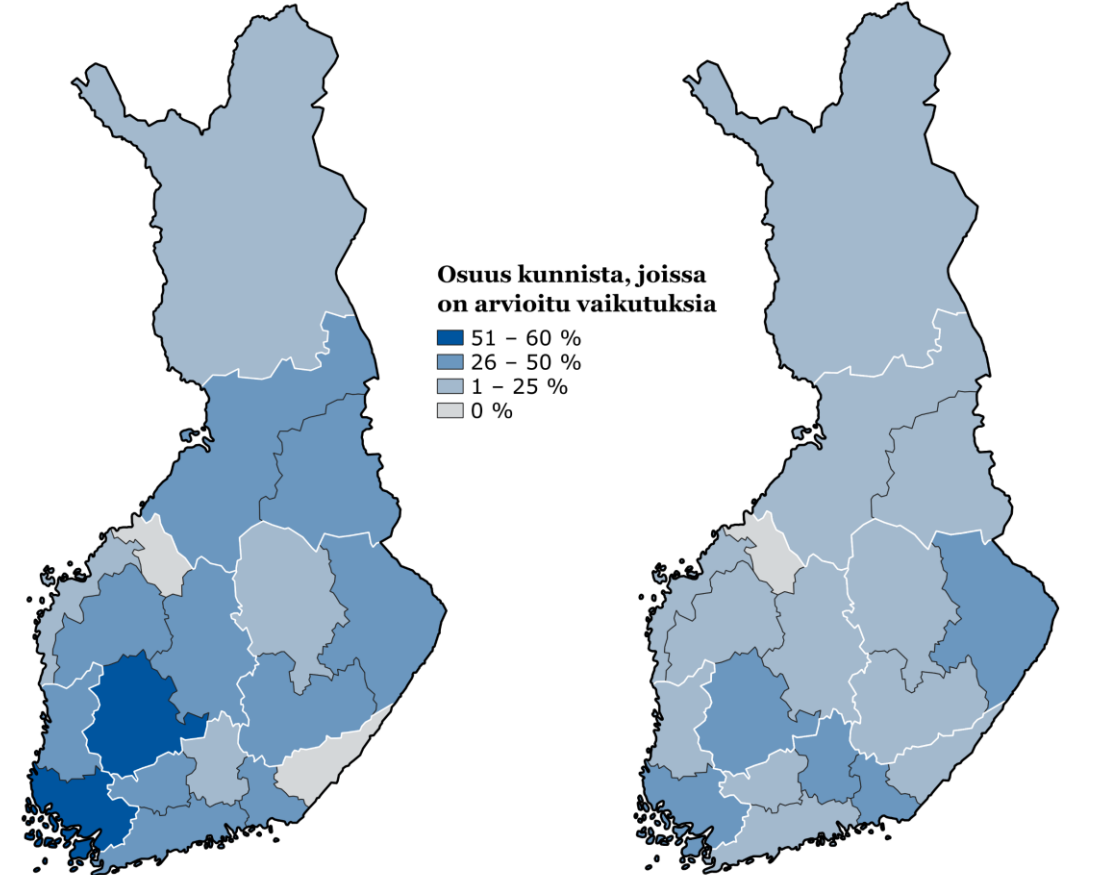
Kunnat kokivat, että hyvinvointialueiden käynnistymisen vaikutukset kohdentuivat enemmän palvelujen tuottamiseen kuin liikuntatoimen resursseihin. Kunnista 34 prosenttia arvioi hyvinvointialueiden käynnistymisen vaikuttaneen liikuntapalvelujen tuottamiseen ja 18 prosenttia liikuntatoimen resursseihin.

Keski-Pohjanmaan ja Etelä-Karjalan kunnat kokivat ettei vaikutuksia ollut liikuntatoimen palvelujen tuottamiseen, kun taas Pirkanmaan ja Varsinais-Suomen kunnista yli puolet ilmoitti, että hyvinvointialueiden käynnistymisellä oli ollut vaikutuksia.

Hyvinvointialueiden käynnistymisen vaikutukset kuntien liikuntapalveluihin

Vaikutuksia liikuntapalvelujen tuottamiseen

Vaikutuksia liikuntatoimen resursseihin

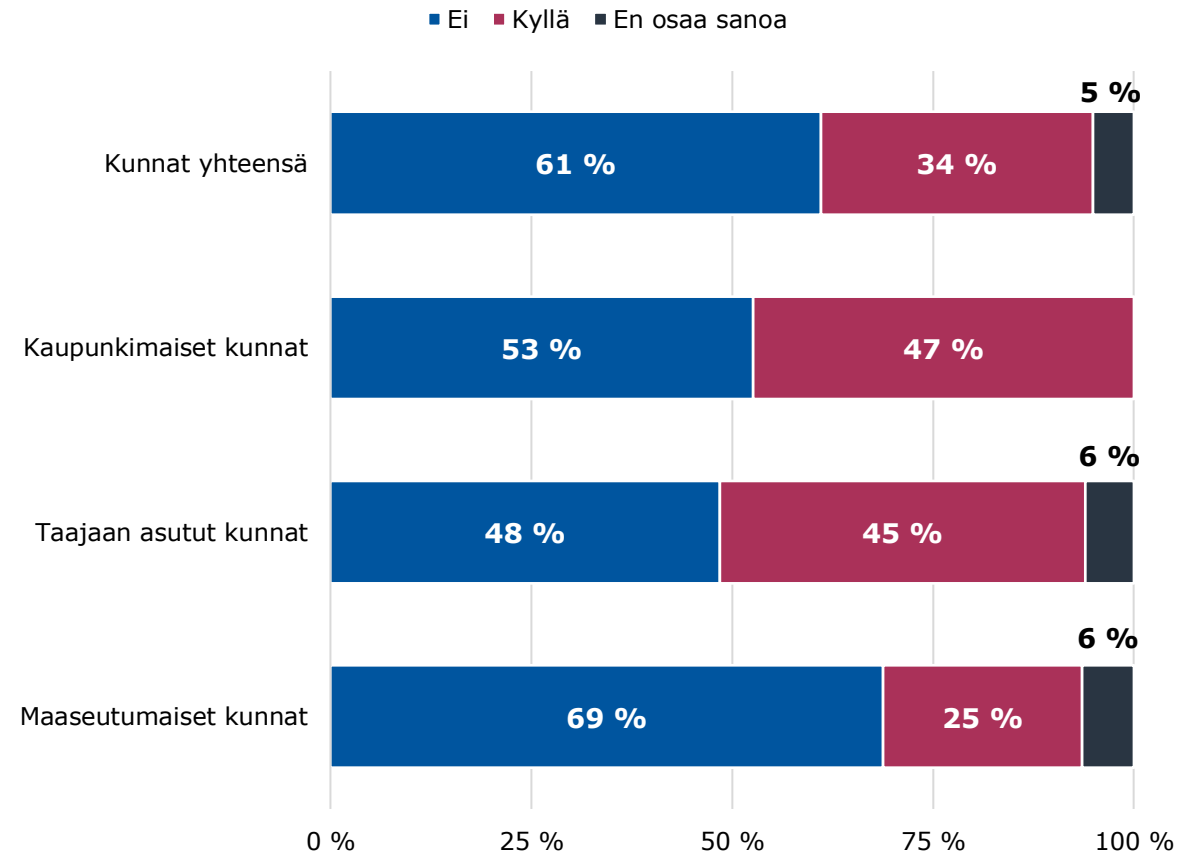

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisellä vähiten vaikutuksia palvelujen tuottamiseen maaseutumaaisissa kunnissa

Kolmasosa kunnista ilmoitti hyvinvointialueiden käynnistymisellä olleen vaikutuksia kunnan liikuntapalvelujen tuottamiseen.

Arviot hyvinvointialueiden käynnistymisen vaikutuksista liikuntapalvelujen tuottamiseen vaihtelivat kuntaryhmien välillä. Hieman alle puolet kaupunkimaisista ja taajaan asutuista kunnista ilmoitti, että hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisellä oli vaikutuksia liikuntapalvelujen tuottamiseen. Maaseutumaaisista kunnista vaikutuksia ilmoitti olevan vain neljännes kunnista.

Onko hyvinvointialueiden käynnistymisellä vuoden 2023 alusta ollut vaikutuksia kuntanne liikuntapalvelujen tuottamiseen?

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikysely 2023, aluehallintovirastot

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisen vaikutukset olivat niin negatiivisia kuin positiivisia

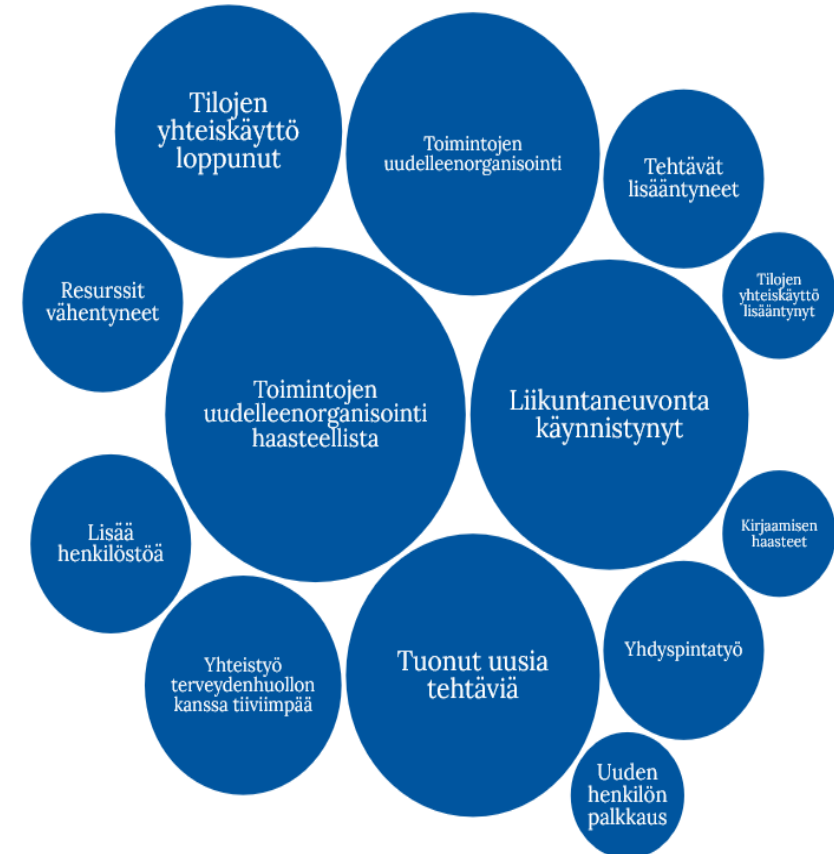
Liikuntatoimi on perinteisesti tehnyt yhteistyö kunnan sosiaali- ja terveystoimen kanssa soveltavan liikunnan ja liikuntaneuvonnan palvelujen tuottamisessa.

Yhteistyökumppanin vaihtuminen oman kunnan toimialasta suureen alueelliseen organisaatioon on tuonut mukanaan niin mahdollisuuksia kuin haasteita.

Kuntien vastauksissa nousi esiin tarve toimintojen uudelleen organisointiin ja uusien yhteistyökumppaneiden löytämiseen. Resurssien niukkuus niin kunnissa kuin hyvinvointialueilla on vaikeuttanut tehtävää.

Uudistus on kuitenkin tuonut mukanaan myös uusia mahdollisuuksia esimerkiksi liikuntaneuvonnan käynnistämiseen, tilojen yhteiskäyttöön, yhteistyön tiivistämiseen ja uusien henkilöiden palkkaamiseen.

Millaisia vaikutuksia hyvinvointialueiden käynnistymisellä on ollut kuntanne liikuntapalvelujen tuottamiseen?

Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisellä vaikutuksia liikunnan resursseihin viidenneksessä kunnista

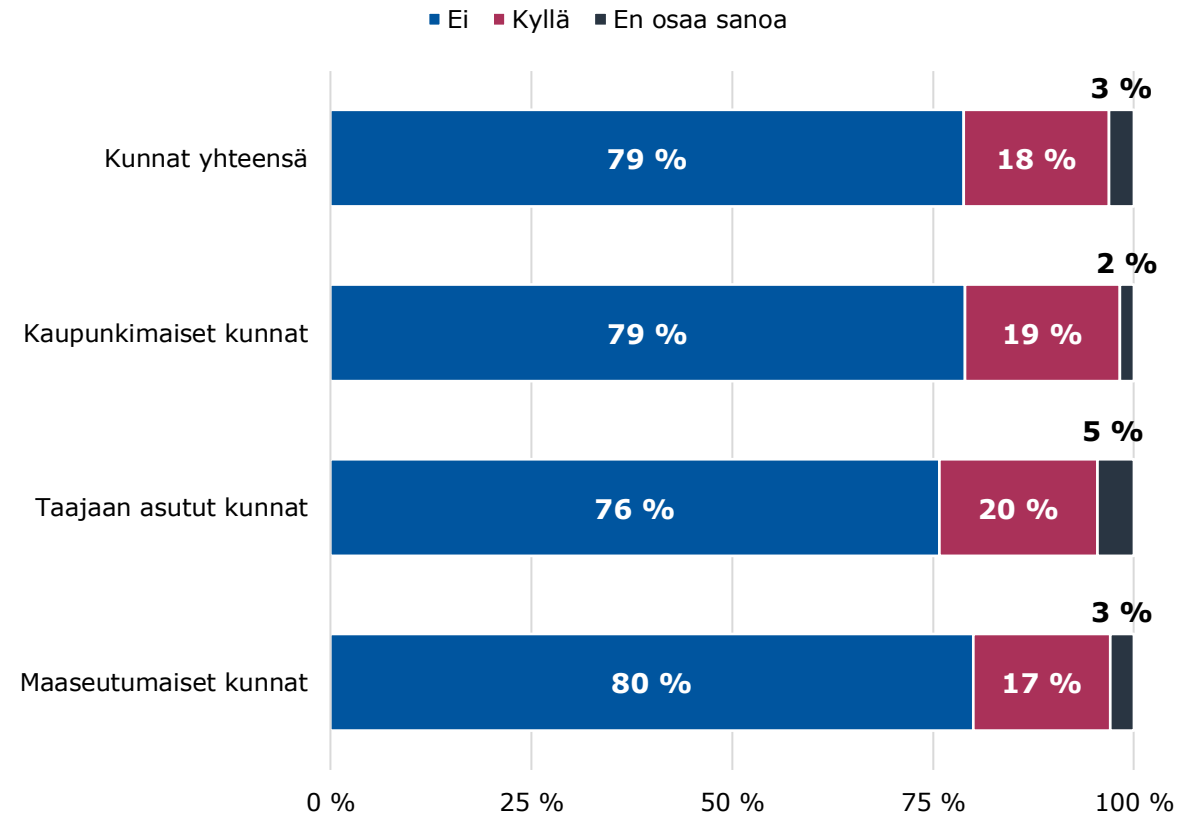
Hyvinvointialueiden toiminnan käynnistymisellä oli vaikutuksia liikuntatoimen resursseihin noin viidesosalla kunnista.

Uusi tilanne oli tuonut uusia tehtäviä liikuntatoimeen, mutta resurssit olivat säilyneet ennallaan tai vähentyneet. Tämän vuoksi resursseja oli jouduttu uudelleenkohdentamaan ja joidenkin palvelujen tuottamisesta oli jouduttu luopumaan.

Hyvinvointialueiden käynnistymisen myötä hyvinvointikoordinaattorin tai vastaava työntekijän palkkaaminen kuntaan yleistyi. Koordinaattorin tehtäväkuva on usein laaja ja se kohdistuu vain osin liikunnan edistämiseen.

Useat kunnat arvioivat taloudellisten vaikutusten olevan jatkossa suuremmat kun valtionosuuksien leikkausten vaikutus realisoituu kokonaisuudessaan kuntien talouteen.

Onko hyvinvointialueiden käynnistyminen vuoden 2023 alusta vaikuttanut kuntanne liikuntatoimen henkilöstöresursseihin tai taloudellisiin resursseihin?

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Liikuntatoimen peruspalvelujen arviointikysely 2023, aluehallintovirastot

Arviointiryhmä ja tietolähteet

Arviointiryhmä

Liikuntatoimen ylitarkastaja Ulla Silventoinen, puhelin 0295 017 663, ulla.silventoinen@avi.fi

Suunnittelija Tapio Taskinen, puhelin 0295 017 589, tapio.taskinen@avi.fi

Suunnittelija Lauriina Aninko-Takkunen, puhelin 0295 016 319, lauriina.aninko-takkunen@avi.fi

Liikuntatoimen ylitarkastaja Kai-Matti Joona, puhelin 0295 017 396, kai-matti.joona@avi.fi

Liikuntatoimen ylitarkastaja Tiina Kaijanen, puhelin 0295 018 303, tiina.kaijanen@avi.fi

Ylitarkastaja Simo Luukkainen, puhelin 0295 018 824, simo.luukkainen@avi.fi

Ylitarkastaja Ilpo Piri, puhelin 0295 016 559, ilpo.piri@avi.fi

Tietolähteet (1/3)

Avustusvisualisointi. Aluehallintovirasto. Viitattu 10.4.2024 <https://aviavustukset.fi/>

Fyysinen aktiivisuus ja istuminen, verkkoraportti. Terve Suomi – tutkimuksen tuloksia. Viitattu 12.4.2024 https://repo.thl.fi/sites/terveysuomi/ilmioraportit_2023/fyysinen_aktiivisuus_ja_istuminen.html

Hyvinvointialueet vastaavat sote-palvelujen ja pelastustoimen järjestämisestä. Viitattu 10.4.2024. <https://stm.fi/hyvinvointialueet>

Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2023–2026. Talouspolitiikka. Valtiovarainministeriön julkaisuja. 2022:27. Viitattu 10.4.2024. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-367-207-9>

Kunnat käännekohdassa? Kuntien tilannekuva 2020. Valtionvarainministeriön julkaisuja -2020:13 viitattu 10.4.2024. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163805>

Kuntien liikuntatoimesta vastaaville viranhaltijoille suunnattu peruspalvelujen arviointikysely vuonna 2017. Aluehallintovirastot.

Kuntien liikuntatoimesta vastaaville viranhaltijoille suunnattu peruspalvelujen arviointikysely vuonna 2023. Aluehallintovirastot.

Liikuntalaki 10.04.2015/390

Tietolähteet (2/3)

Liikuntaneuvonnan valtakunnalliset suositukset – toteuttaminen, yhteistyö ja arviointi. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 389. viitattu 10.4.2024. https://liikkuvaakuinen.fi/wp-content/uploads/2021/03/Liikuntaneuvonnan_suosituksset_FINAL.pdf

Liikuntaneuvonta yhdyspinnoilla – ohjeistus sote-uudistuksen valmisteluun ja toimeenpanoon. Liikuntaneuvonnan palveluketjut osana elintapaohjausta uusissa sote-rakenteissa -ryhmän (2021–2022) ohjeistus. Viitattu 10.4.2024. https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/27b7289a-592d-4fa5-9393-9347fe280685/ddf24850-b3b3-4dc6-a467-909ef44646ef/JULKAISU_20220616071802.pdf

Liikuntapaikat pääluokittain. Lipas, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 8.4.2024. www.lipas.fi

Liikuntapaikkojen- ja niihin liittyvien vapaa-aikatiilojen perustamishankkeiden investointiavustukset. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Viitattu 11.4.2024. <https://okm.fi/-/liikuntapaikkojen-ja-niihin-liittyvien-vapaa-aikatiilojen-perustamishankkeet>

Liikuntatoimi tilastojen valossa – perustilastot vuodelta 2022. Opetus ja kulttuuriministeriön julkaisuja: 2023:53 viitattu 10.4.2024: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165290>

Mäenpää P. & Faehnle M. 2021. Neljäs sektori kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa. Vastapaino.

Tietolähteet (3/3)

Seuratietokanta. Likes, Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.4.2024. www.seuratietokanta.fi

Suomen virallinen tilasto (SVT): Kuluttajahintaindeksi [verkkojulkaisu]. ISSN=1796-3524. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/khi>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Luokitukset. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/luokitukset>

Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. Helsinki: Tilastokeskus [Viitattu: 12.9.2024]. Saantitapa: <https://stat.fi/tilasto/vaerak>

Tilastokeskus. Kuntatalous, Kuntaliiton koostamana.

Vasankari, T. & Kolu, P. (toim.). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018. <https://tietokayttoon.fi/documents/10616/6354562/31-2018-Liikkumattomuuden+lasku+kasvaa.pdf>

Valtiokonttori. Kuntien ja kuntayhtymien talous, Kuntaliiton koostamana.

Aluehallintovirasto